

Sector **pesquer**

Xarxa TRÀMEC

Xarxa Agroalimentària del Baix Empordà

Diagnosi realitzada per
la Fundació Promediterrània
i coordinada per la Xarxa TRÀMEC
del Consell Comarcal del Baix Empordà.

CONSELL COMARCAL
DEL BAIX EMPORDÀ

Diputació de Girona

Generalitat
de Catalunya

Generalitat
de Catalunya
Casa a Perpinyà

SOC

Servei d'Ocupació
de Catalunya

Girona
Excel·lent
Qualitat Alimentària

Col·lectius

GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE TRABAJO, MIGRACIONES
Y SEGURIDAD SOCIAL

Diagnosi del sector pesquer del Baix Empordà

Agermanament agroalimentari

Consell Comarcal del Baix Empordà
Fundació Promediterrània
Juny 2018

Diagnosi del sector pesquer al Baix Empordà
Agermanament Agroalimentari
Exp. PRE01 I / I6/00028

Direcció

Miquel Martí. Museu de la Pesca

Equip de Treball

Joan Lluís Alegret

Miquel Martí

Alfons Garrido

Fundació Promediterrània per a la conservació,
l'estudi i la difusió del patrimoni cultural i marítim

Museu de la Pesca

C/Major 56, 17230 Palamós
museudelapesca.org

Introducció	5
El litoral del Baix Empordà.....	7
Història de la pesca al Baix Empordà	10
El procés extractiu, avui.....	13
El context català	13
Infraestructures pesqueres del baix empordà	14
Flota pesquera.....	15
Tripulacions	19
Producció pesquera.....	21
Principals espècies.....	22
Espècies en creixement.....	24
La primera venda del peix.....	26
Confraries de pescadors.....	26
La subhasta del peix.....	27
Evolució dels preus	29
Principals espècies.....	31
Consum de peix.....	35
Recerca i projectes d'innovació	39
Innovació en l'àmbit de la co-gestió.....	42
La patrimonialització del sector pesquer	44
Amenaces i reptes del sector pesquer del Baix Empordà.....	45
Conclusions.....	47
Dades	49
Bibliografia.....	49

Introducció

Segons dades de l'Anuari Econòmic Comarcal 2017 (BBVA, 2018), el sector pesquer va aportar el 2017 un 8,2% al VAB agrari de la comarca del Baix Empordà. En el context de l'economia comarcal, és un valor petit, més si tenim en compte que tot el PIB agrari només representa el 2,4% de tota l'economia comarcal (el terciari és del 76,6%). És a dir, la pesca representa el 0,38% del PIB del Baix Empordà.

Amb tot, la pesca marítima ha tingut i manté una importància socioeconòmica i cultural de gran impacte sobre el territori. Entre 2012 i 2017, la pesca va facturar a la comarca, de mitjana, entre 10 i 12 M € anuals, tot donant feina directa a més de 200 persones. Segons dades de 2017, la producció pesquera es va concentrar principalment en els ports de Palamós (8,7 M €) i Sant Feliu de Guíxols (1,7 M €). L'Estartit va aportar a la facturació global una quantitat testimonial (0,02 M €), mentre que la resta de municipis van anar perdent flota en benefici d'altres ports ja a la primera meitat del segle XX.

El sector pesquer, però, és la primera baula d'una extensa i ramificada cadena econòmica en la qual participen desenes d'actors més. Des del manteniment de les embarcacions a la restauració del peix passant per la distribució o la venda al consumidor final del peix. El seu impacte indirecte és molt més gran que la mera extracció del recurs, del qual depenen centenars de llocs de treball més.

La pesca marítima es troba en una situació de canvi. Després de dècades de creixement sense control i de la posterior crisi de captures, els pescadors estan canviant la mentalitat sobre la gestió del recurs i sobre la valoració del seu producte i de la seva feina, de la seva identitat com a col·lectiu. La feina dels científics i el compromís de l'administració s'han alineat amb la voluntat del sector per gestionar el seu ofici de forma eficient, sostenible i responsable. La pesca al Baix Empordà té molts reptes al davant, alguns locals i altres globals, però tanmateix treballa per pal·liar els perjudicis causats en èpoques precedents.

Tot plegat esdevé en un marc depressiu del sector pesquer català. Les captures, la facturació, les unitats productives, l'ocupació... tots els indicadors marquen una clara tendència a la baixa, a l'empetitiment de la pesca com a activitat econòmica, a la pèrdua de pes específic en el conjunt de l'Economia Blava. Per contra, creix la terciarització de les activitats lligades amb el turisme i l'oci marítims.

Amb aquestes premisses, aquest informe radiografia de forma sumària el sector pesquer del Baix Empordà per descriure els precedents i la situació actual de la pesca marítima.

Fonts i metodologia

Aquest informe s'elabora a partir de les dades obtingudes per diferents vies i fonts d'informació. Les principals són:

- Generalitat de Catalunya. Direcció General de Pesca i Afers Marítims
- Idescat. Generalitat de Catalunya.
- Confraria de Pescadors de Palamós

Cal expressar l'advertència que les estadístiques pesqueres mantenen un grau de fiabilitat relativa. Amb el pas del temps, els controls i la conscienciació del col·lectiu afavoreixen que cada cop siguin més fiables, segures i rigoroses. Amb tot, cal prendre les dades aquí exposades de forma aproximativa, no absoluta.

A més a més, s'ha fet un buidatge de les fonts d'informació qualitativa que ajuden a radiografiar l'estat del sector i les seves iniciatives, el paper d'altres agents i el seu impacte en l'economia pesquera, etc.

També s'han usat fonts d'autoritats, així com notícies publicades en diaris i guardades hemeroteques de la província.

Tota aquesta informació s'ha treballat des de Documare: centre de documentació de la pesca i el mar, ubicat al Museu de la Pesca, a Palamós.

El litoral del Baix Empordà

La línia costanera del Baix Empordà s'estén des dels límits municipals de Sant Feliu de Guíxols al sud fins a la frontera entre L'Estartit i l'Escala al nord, a Cala Montgó. Abraça la façana marítima de 9 municipis: Santa Cristina d'Aro, Sant Feliu de Guíxols, Calonge-Sant Antoni, Palamós, Mont-ras, Palafrugell, Begur, Pals i Torroella de Montgrí-L'Estartit. Tots plegats sumen una població de més de 97.000 hab. (2017)

Baix Empordà litoral, en xifres. 2017

	Població (2017)	Superfície (km²)	Densitat (hab/km²)
BGR	3.933	20,66	190,37
CLG	10.804	33,57	321,83
MTR	1.725	12,31	140,13
PLF	22.725	26,88	845,42
PLM	17.743	13,98	1269,17
PLS	2.469	25,83	95,59
SFG	21.721	16,23	1338,32
SCA	5.194	67,55	76,89
TRL	11.516	65,93	174,67
TOTAL	97.830	282,94	494,71

Font: Elaboració pròpia a partir de dades Idescat.

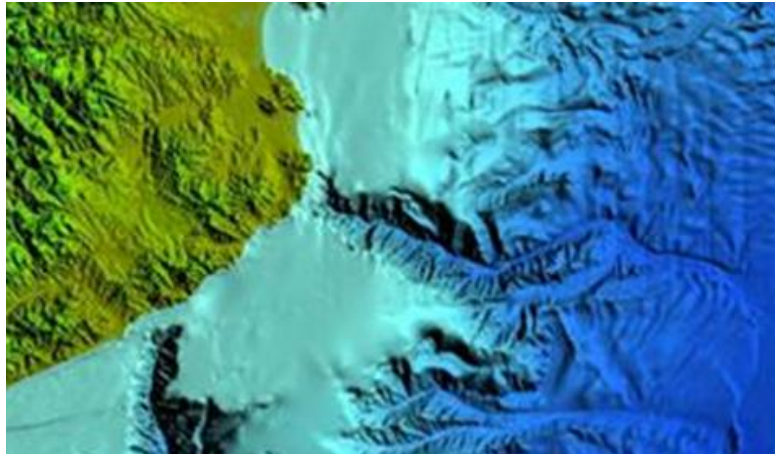
La línia litoral de la comarca té 87,8 km de llargada i compagina diferents paisatges: zones densament urbanitzades (Platja d'Aro, Sant Antoni de Calonge i Palamós), trams poc urbanitzats d'arquitectura tradicional (Calella, Tamariu, Sa Riera...) i, especialment, espais naturals de notable interès: El Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter, la zona vedada del Cap Negre al Pa de Pessic (Ses Negres), Espai Natural Protegit de les Muntanyes de Begur, el PEIN de Castell-Cap Roig i el de l'Ardenya-Cadiretes. Junt amb l'Alt Empordà, és un dels litorals amb un més alt grau de protecció.

La façana marítima del Baix Empordà és una combinació de costa baixa i platges obertes amb cales i amb alts penya-segats, tot conformant una de les costes més riques des d'un punt de vista mediambiental de tot Catalunya. Les principals platges són la de Sant Feliu de Guíxols, Sant Pol, Sa Conca, Platja d'Aro, Sant Antoni i la platja gran de Palamós, la Fosca, Castell i la platja de Pals i L'Estartit. Alhora, la costa més articulada forma cales més o menys petites i urbanitzades, com les de Palafrugell (Calella, Llafranc, Tamariu), Begur (Aiguablava, Sa Tuna, Aiguafreda, Sa Riera...) i el Massís

del Montgrí (Cala Montgó). I cal destacar també tot el sistema de penya-segats del Montgrí (un dels més espectaculars i geològicament rellevants de Catalunya), les Muntanyes de Begur i Cadiretes.

El medi marí

Les característiques bàsiques de la mar catalana són l'alta salinitat, la poca importància dels corrents marins i dels afloraments, a més d'una plataforma continental molt estreta, sobretot a la costa de Llevant. Aquests elements, juntament amb l'alt índex de poblament humà del litoral, determinen l'existència d'una fauna marina relativament pobra en diversitat i quantitat, fet que no ha permès desenvolupar la pesca als nivells d'altres regions del món més riques en recursos pesquers.

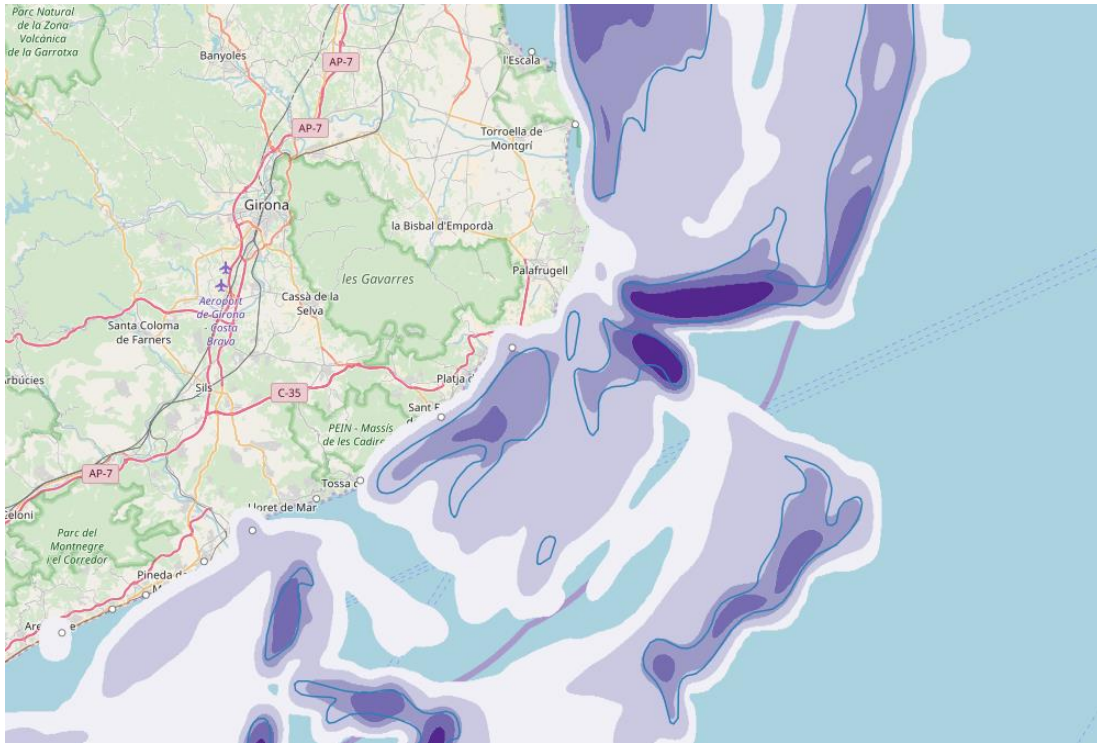

Imatge del relleu submarí del litoral del Baix Empordà. Font: UB. GRC

Els recursos pesquers del litoral baix-empordanès són explotats des de la mateixa línia de costa fins a fondàries properes als 1.000 metres, sobre una àrea marina d'uns 3.500 km². La flota pesquera opera sobre una plataforma continental relativament estreta, que ràpidament es fa profunda, entre els límits amb els caladors de Blanes a Garbí i el massís del Montgrí a Llevant. La flota d'arrossegament s'acosta a vegades a l'altura del Golf de Roses, a unes 35 milles nàutiques del port base. La flota d'encerclament, per la naturalesa pròpia del recurs, navega per aquesta àrea buscant el peix, mentre els palangrers tenen un radi d'operacions major, que no se circumscriu a les aigües de la comarca. Sovint pesquen als extrems de la plataforma, a grans profunditats.

La flota artesanal del Baix Empordà opera molt propera a la línia costanera, en aquells espais marginals que no ocupa l'arrossegament, sobre fons rocosos, a poca profunditat. Usa diversos arts i ormeigs de forma simultània o alternativa, aprofitant les "temporades" de les diferents espècies. Per això explota diferents caladors, sempre propers a ports donades les petites dimensions de les seves embarcacions. Malgrat que no es vincula a una àrea concreta, alguns espais de treball d'aquesta flota serien els que envolten el Parc Natural de les Illes Medes, la costa de Begur o els voltants de les Illes Formigues.

Des d'un punt de vista geomorfològic, el mar del Baix Empordà destaca pel canó o rec de la Fonera, vall submarina que neix a poc més d'una milla davant del far de Sant Sebastià, amb més de 1.500 metres al seu extrem i que divideix la plataforma continental en dos grans àrees: al nord, fins al canó del Cap de Creus, i al sud, fins al canó de Blanes. A les baranes o "cantos" d'aquest rec es localitzen importants caladors de gamba vermella. A banda i banda del rec s'estenen àrees més someres on opera la flota d'encerclament o la d'arrossegament que va "al peix".

Mapa de la pressió pesquera sobre els recursos litoral al Baix Empordà. En lila fosc, les zones de màxima intensitat pesquera, que coincideixen amb els caladors de gamba vermella on opera la flota d'arrossegament de Palamós. Capa "Fishing Intensity Vector". Blue Hub. Unió Europea 2015

Entre les espècies d'interès comercial d'interès al Baix Empordà cal distingir el peix blau, de naturalesa pelàgica: sardina, seitó, sorell, verat, bonítol, tonyina i emperador; i el peix blanc, un recurs demersal: besuc, congre, gall, llobarro, llenguado, lluç, maire, mero, mòllera, ordada, pagell, rap, roger i sarg, entre els més importants.

Els cefalòpodes més importants pels pescadors del Baix Empordà són el pop blanc, el pop de roca, la sèpia, el calamar i la canana.

Entre els crustacis destaquen la gamba i l'escamarlà i la llagosta, a més d'altres invertebrats com la garota (uriç o garoina) i l'espardenya, a un nivell molt menys important. Els mol·luscs són poc representatius per a la flota baix-empordanesa, igual que els cartilaginosos, com les bastides o rajades.

Història de la pesca al Baix Empordà

Des de temps remots la pesca ha estat font de riquesa per a la població litoral. Ibers i romans explotaren les aigües i recol·lectaren mol·luscs per al seu autoconsum o per a una incipient economia d'intercanvi. Les restes trobades al jaciment iber de Castell (Palamós) i d'Ullastret demostren el consum tant de peix com de mol·luscs i crustacis al segle V aC. La romanització va suposar un increment generalitzat de l'extracció de recursos pesquers, tant per consum en fresc com en conserva.

Després d'un període fosc en la història de l'alta edat mitjana, mancat de dades fiables, sabem que el Baix Empordà disposava a l'alçada dels segles XI i XII d'una incipient indústria pesquera que usava, quasi en solitari, la primera línia costanera. Diferents monestirs catalans estimularen l'ocupació dels seus dominis litorals i la producció pesquera, tant com a font d'aliment com una sucosa font fiscal. L'activitat se centraria en la petita pesca d'autosubsistència amb ormeigs i estris rudimentaris i en una extracció de peix blau (sardina, anxova) i grans migradors (tonyina) per a la conserva i l'exportació.

En plena edat mitjana el litoral baix-empordanès s'explotava intensament. Xàvegues, enceses, xarxes o palangres eren les tècniques principals. Una primera revolució pesquera s'inicià a inicis del segle XVI amb la introducció del sardinal. Aquest ormeig va permetre multiplicar la producció de peix i va fer possible, en darrera instància, el creixement d'una potent indústria de la salaó de peix. Es multiplicaren per tota la costa els salins – sabem que la sal fou un recurs estratègic per la indústria de la pesca –, amb una producció de tots tipus de salaons encarada a l'exportació. En els segles XVII i XVIII, Sant Feliu de Guíxols o Begur exportaven la seva producció a mercats tan llunyans com Escandinàvia o Rússia. Així, es pot afirmar que el sardinal va facilitar una primera transformació de la pesca, d'una activitat de subsistència a una activitat econòmica vinculada a un mercat. Fins a la seva desaparició a l'alçada de 1950, el sardinal va ser la tècnica de pesca predominant a les platges catalanes.

El segle XVIII significa pel Baix Empordà un creixement exponencial de l'economia marítima, basada en la pesca, la salaó del peix, la fabricació i exportació de xarxes de pesca, la construcció de vaixells i la compaginació amb la navegació marítima. La Matricula de Mar ubicà a Sant Feliu de Guíxols la capital de la província marítima. Molts espais estaven ocupats per la pesca, com la inhòspita platja de Pals o les cales de Begur i Palafrugell, al voltant de les “botigues” o magatzems per a guardar els estris de pesca. Amb el temps, les botigues van formar els barris mariners i finalment nuclis habitats permanentment (Calella, Llafranc, Sa Riera, L'Estartit).

Una altra innovació de calat fou l'arrossegament en forma de parelles de bou. La seva producció en un mar molt ric i poc explotat es destinava principalment als mercats emergents de les ciutats, en ple creixement demogràfic. Malgrat la seva elevada productivitat, no va ser un creixement senzill, atesos els nombrosos conflictes oberts entre arts i ormeigs que competien entre ells pel peix i per l'espai.

Des del segle XIII, almenys, les **ordinacions de pesca** locals intentaven posar ordre en l'ús de l'espai. Aquest sistema va funcionar fins a finals del segle XVIII. A partir de llavors, la creixent Administració central va anar centralitzant la gestió pesquera en benefici dels grans productors.

Durant segles la pesca va estar repartida al llarg de tota la costa: Sant Feliu, Calonge, Palamós, Palafrugell, Begur, L'Estartit... Tots els pobles tenien un sector pesquer que abastia el mercat local o exportava la producció manufacturada. Destacaven pobles com Begur, Calella de Palafrugell o Sant Feliu de Guíxols, on es concentraven bona part de les barques i dels tripulants. Les platges servien de varadors de les barques, que cada dia es treien de l'aigua. A prop, se situaven els salins on es transformava el peix blau en salaons. L'economia pesquera era dinàmica, complementada amb altres activitats en el marc de la pluriactivitat i la complementarietat.

La pesca al Baix Empordà, 1920

	Embarcacions	Ormeigs	Personal	Kg	Valor (pessetes)
Sant Feliu	117	2.040	325	1.150.020	978.920
Platja d'Aro-Palamós	57	800	140	190.040	158.380
Calella-Llafranc	77	870	200	295.470	248.480
Tamariu	26	310	140	743.120	416.490
Fornells	13	240	55	44.350	31.350
Begur	36	250	90	21.520	29.920
Estartit	88	910	150	190.660	256.710
TOTAL	414	5.420	1.100	2.636.280	2.120.250

Font: Lleó, J.M. La Pesca Marítima en España en 1920. Costas de Cataluña

A l'alçada de 1920 la flota pesquera baix-empordanesa, formada per 414 embarcacions tripulades per 1.100 mariners, exclusivament a vela i rem, capturava més de 2.600 tones de peix (valors molt similars als actuals, fins i tot superiors). Era una pesquera molt marcada per les estacions, per la climatologia i les temporades de cada espècie. A l'hivern la flota feia una aturada quasi total i hom es dedicava a l'agricultura o l'artesania.

L'arribada de l'arrossegament modern, en forma de "vaca" – per oposició a les parelles de "bous" – va transformar completament el paisatge pesquer del Baix Empordà. La motorització de les embarcacions i l'augment del seu tonatge va trencar la tradicional estacionalitat de la pesca marítima, aconseguint allargar la temporada a tot l'any. L'arrossegament va tenir accés a nous caladors, a major distància i profunditat, obrint noves oportunitats amb l'accés a noves espècies, com la gamba vermella. A partir de 1930 la captura de gamba va créixer exponencialment. Tan sols una dècada després, la majoria de caladors actuals, si no tots, estaven en plena explotació.

La transformació de les embarcacions, especialment dels "quillats", va impedir que poguessin ser avarats cada dia a la platja. les noves unitats, més grans, es van concentrar als millors refugis de la costa, allà on hi havia ports amb dics i molls que permetessin tenir la flota segura. Paral·lelament, la flota de llaguts a vela va anar perdent pes i van començar lentament a desaparèixer. Moltes platges es despoblaren de pescadors en benefici dels ports de Sant Feliu de Guíxols i especialment Palamós.

Aquí, la comunitat de pescadors procedent de l'Ametlla de Mar (La Cala) fomentà un creixement exponencial de l'esforç pesquer, de les captures i de la facturació del sector.

L'atomització de la pesca

A partir de la dècada de 1960 la pesca marítima a la Costa Brava va viure una expansió sense precedents, alhora que la flota es concentrava en uns pocs ports. Les bones condicions de Palamós, amb la seu dic d'abric i la connexió ferroviària amb Barcelona, motivaren la concentració de les unitats pesqueres al seu port. El procés d'atomització s'intensificà amb l'arribada de noves embarcacions, cada cop més grans, potents i amb tecnologia més sofisticada. L'encerclament també es modernitzà gràcies a la introducció de tecnologia de geolocalització per facilitar la tasca de navegar, identificar els fons i trobar el peix.

Els anys 60 i 70 va tenir un doble sentit per la pesca al Baix Empordà. Si per un costat, molts mariners abandonaren l'activitat per dedicar-se al turisme – les tripulacions tenien problemes per trobar efectius –, la política expansionista, els crèdits tous a la modernització de la flota i el creixement demogràfic als entorns urbans – que va multiplicar la demanda de peix – motivaren un creixement exponencial, sense precedents, de l'esforç pesquer a tota Catalunya. A Palamós, la potència de les embarcacions es va multiplicar per 10, fins a prop dels 17.000 HP i més de 50 embarcacions d'arrossegament. Durant un parell de dècades, entre finals dels 70 i finals dels 90, es va viure un sentiment d'eufòria pesquera.

En els darrers anys s'han constatat els problemes derivats de la sobreexplotació dels recursos i de la sobre capacitat de la flota originada en aquella època. De la mà de l'encariment dels combustibles i de la depreciació dels preus del peix per la globalització dels mercats, moltes unitats han hagut de plegar en tots els trams de flota. Especialment intensa ha estat la reducció en la flota artesanal i en l'arrossegament, fins al punt que fan trontollar les estructures del sector.

Alhora, s'han posat en marxa nombrosos projectes d'innovació per revertir la situació i situar la pesca en la senda de la sostenibilitat. En l'àmbit biològic, els plans de gestió són eines que impliquen els pescadors en la presa de decisions sobre la gestió de la pesquera amb la complicitat de científics i administració. En aquest sentit, són exemplars el pla de gestió de la gamba de Palamós o el pla de gestió del sonso. La comercialització es revela també com una baula essencial per donar valor a la feina del pescador, i des d'aquest punt de vista hi ha projectes molt importants per revaloritzar espècies de poc valor afegit o per millorar la traçabilitat del producte pesquer.

El procés extractiu, avui

EL CONTEXT CATALÀ

La pesca a Catalunya genera poc més de 100 M € anuals. Això representa, aproximadament, un 7% del VAB del sector primari català (Agricultura és el 60% i la ramaderia el 32,7%). Això significa que en el conjunt de l'economia catalana, la pesca marítima representa tan sols el 0,05% del PIB.

La pesca a Catalunya, per flotes, 2017

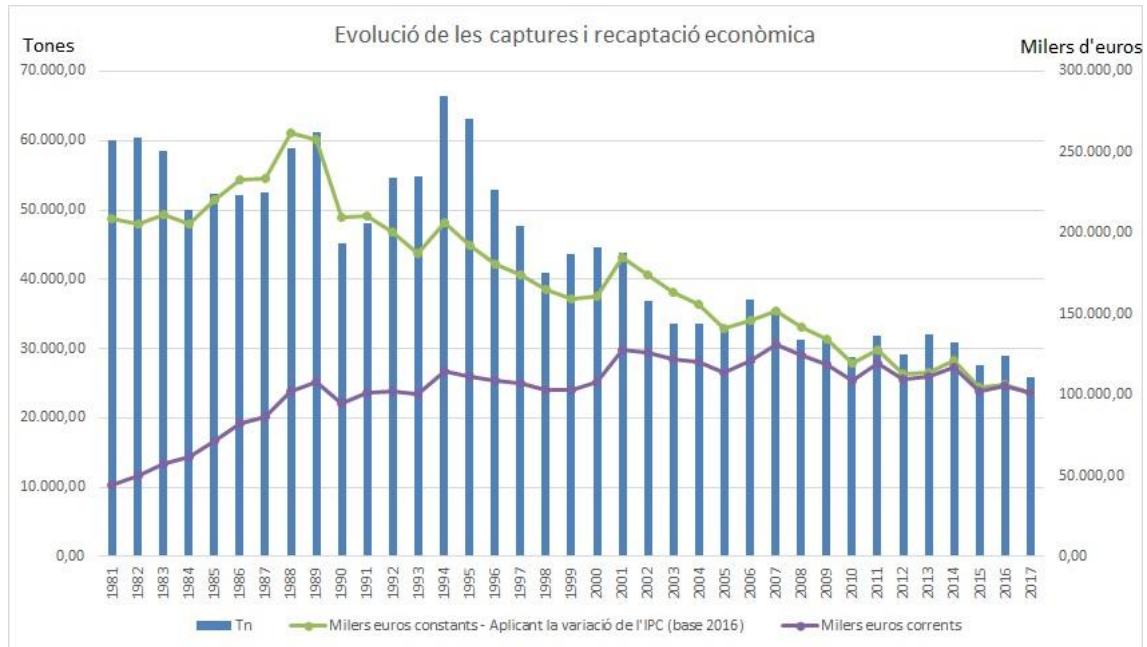
Modalitat	Captures (Tn)	Ingressos (Milers €)	Preu mig (€/kg)
Arrossegament	7.682,39	59.189,71	7,70
Arts menors	1.604,54	13.353,32	8,32
Encerclament	15.547,71	21.288,81	1,37
Palangre de fons	138,38	1.372,05	9,91
Palangre de superfície	360,28	2.455,81	6,82
Mariscador	271,03	2.418,53	8,92
TOTAL	25.604,33	100.078,23	3,92

Font: Direcció General de Pesca i Afers Marítims. Generalitat de Catalunya

Les captures superen les 25.600 tn, que obtenen un preu mig a la subhasta de 3,92 €/kg. En total, a Catalunya es comercialitzen gairebé 300 espècies diferents. No obstant això, més del 75% de les captures corresponen a només les 10 espècies principals. La sardina i el seitó, espècies objectiu de la flota d'encerclament, representen amb diferència el volum més gran de descàrregues. També destaca, cada vegada més, la importància de la gamba rosada, que tot i representar menys d'un 2% de les descàrregues, genera més d'un 15% de la recaptació en primera venda del conjunt del Baix Empordà.

Tots els indicadors de la pesca catalana assenyalen un retrocés de l'activitat, especialment agut des de finals de la dècada de 1990. Només entre 2016 i 2017 les captures es van reduir un 10%, i la facturació del sector un 4%. El preu mitjà, amb tot, mostra un lleuger creixement del 7%.

Evolució de la pesca marítima a Catalunya, 1981-2017

Font: Direcció General de Pesca. Generalitat de Catalunya

Com s'observa a la gràfica, tant les captures com els ingressos reals es troben en davallada constant des de mitjans de la dècada de 1980. Les captures s'han reduït en 30 anys de les 60.000 tn a poc més de 25.000 tn, una davallada concentrada, sobretot, en les descàrregues de peix blau: sardina i seitó, especialment.

L'economista de la Universitat de Girona Anna Garriga, especialista en economia del sector pesquer, apuntava el 2015 que l'esgotament dels recursos naturals, els preus de mercat del peix insuficients per garantir ingressos dignes als pescadors, o la política pesquera de l'Estat espanyol podien ser factors explicatius d'aquest declivi. Amb tot, caldria afegir els efectes, encara incerts, del canvi climàtic sobre els ecosistemes, l'increment dels costos de producció (sobretot el gas-oil), l'impacte de la globalització dels mercats del peix o la manca de relleu generacional i la reducció de les empreses pesqueres.

Amb tot, l'índex VAB de 2016 va ser positiu pel conjunt de Catalunya: +3,8% respecte a 2015. (BBVA, 2017). Per demarcacions, només a Girona va ser negatiu: -3,4%. A Barcelona va créixer el 5,9% i a Tarragona un 9,5%

INFRASTRUCTURES PESQUERES DEL BAIX EMPORDÀ

D'ençà de l'arribada del motor a la pesca, la flota es va concentrar en els ports més adequats, aquells amb millors condicions de refugi i oportunitats per a la venda del peix. Es van abandonar la majoria

de platges i cales, on va romandre una petita flota residual formada per bots petits dedicats a la pesca artesanal que, amb el temps, han canviat de funció o han desaparegut.

Avui, tres ports concentren la flota pesquera del Baix Empordà:

Palamós

Palamós és el principal port pesquer de la Costa Brava centre. La dàrsena pesquera compta amb 5 molls de pesca, d'entre 3 i 8 metres de calat, que sumen 539 metres de longitud. Entre els serveis que ofereix als pescadors, hi ha l'estenedor de xarxes, llotja, magatzems o barraques de pesca, dipòsits de gel, cambres frigorífiques, punt de selecció de residus i botiga d'articles per a la pesca.

En termes de captures ocupa el 8è lloc en el rànquing català sobre un total de 20 ports, i el 5è en termes de facturació.

Sant Feliu de Guíxols

La dàrsena pesquera de Sant Feliu de Guíxols compta amb 4 molls, d'entre 2 i 6 metres de calat i una longitud total de 429 metres. El port disposa d'una llotja on es desenvolupa la subhasta de 789 m2, 20 barraques per a estris de pesca i uns dipòsits de gel de 160 m3.

En termes de captures, ocupa el 12è lloc en el rànquing de ports catalans, i el 15è en termes de facturació

L'Estartit

Dàrsena pesquera té 3 molls petits, d'entre 1 i 3 metres de calat amb un total de 121 metres de longitud. Té 70 casetes de pescadors i un magatzem

En resum, el 2017 els ports del Baix Empordà va gestionar el 8,4% de tota la captura de la pesca catalana. Les vendes d'aquesta pesca van representar l'11,5% del total facturat a Catalunya.

FLOTA PESQUERA

L'any 2017 operaven en aigües catalanes 778 embarcacions. L'any 2000; 1.550. Això significa que en una dècada i mitja la flota pesquera catalana s'ha reduït a poc més de la meitat: un 49,8%.

Comparativa de la flota pesquera catalana, 2000-2017

	2000	2017	% de variació
Arrossegament	366	234	-36,7%
Arts menors	949	365	-61,5%
Encerclament tonyina vermella	6	6	0%
Encerclament	140	75	-46,4%
Palangre de fons	80	33	-62,5%
Palangre de superfície	9	14	55,6%
Auxiliars		51	--

TOTAL	1550	778	49,8%
--------------	-------------	------------	--------------

Font: Direcció General de Pesca. Generalitat de Catalunya

A la província de Girona, en 10 anys s'han perdut 121 vaixells de pesca. Especialment greu és la situació general de la flota artesanal, que s'ha reduït en més del 60% en els darrers anys. La manca de captures, la contaminació, el canvi climàtic, la manca de relleu generacional, el baix preu del peix... són factors que es conjuguen per explicar aquesta reducció.

L'evolució al Baix Empordà no és diferent que el context general, i la reducció en els darrers anys, marcats per la crisi econòmica general, també és ben palesa.

Evolució de la flota pesquera del Baix Empordà, per flotes 2012-2017

Palamós							
Any	Arrossegament	Arts menors	Encerclament	Pal. fons	Pal. superfície	Auxiliars	Total general
2012	32	19	4	9	1	10	75
2013	32	19	4	8	1	11	75
2014	26	19	4	7	1	11	68
2015	23	20	4	6	1	12	66
2016	24	18	4	5	1	12	64
2017	24	18	4	5	1	12	64
Sant Feliu de Guíxols							
Any	Arrossegament	Arts menors	Encerclament	Pal. fons	Pal. superfície	Auxiliars	Total general
2012		10	6		1		17
2013		9	4	1	1		15
2014		11	4	1	1		17
2015		12	3	1	1		17
2016		10	3	1	1		15
2017		11	3	1	1		16
L'Estartit							
Any	Arrossegament	Arts menors	Encerclament	Palangre de fons	Palangre de superfície	Auxiliars	Total general
2012		15		1			16
2013		15		1			16
2014		16		2			18
2015		12		1			13
2016		11		1			12
2017		11		1			12

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Direcció General de Pesca. Generalitat de Catalunya

Només en els darrers 5 anys, la reducció, en termes globals, ha estat generalitzada en totes les flotes, un fet que explica també la reducció de la mà d'obra en el sector, de les captures i de la facturació de les llotges.

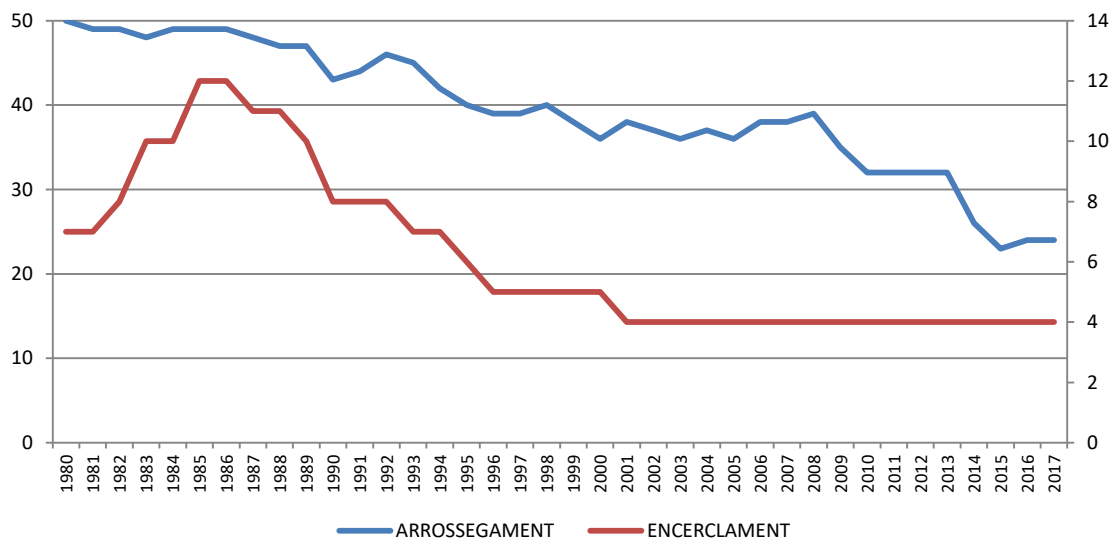
Evolució de la flota pesquera del Baix Empordà, per ports 2009-2017

Any	Palamós	Sant Feliu	L'Estartit
2009	86	24	22
2010	83	22	23
2011	81	19	22
2012	75	17	12
2013	75	15	18
2014	68	17	16
2015	66	17	13
2016	64	15	12
2017	64	16	12

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Direcció General de Pesca. Generalitat de Catalunya

Si agafem l'exemple de Palamós, la reducció de la flota d'arrossegament és molt clar. En 30 anys, s'ha reduït en més del 50%.

Evolució de la flota Palamós (Arrossegament i encerclament), 1980-2017

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Confraria de Pescadors de Palamós

A partir d'aquí proposem un breu diagnòstic per tipologia de flota per copsar aquesta reducció al Baix Empordà.

Arrossegament

Des dels anys 60 la flota d'arrossegament del Baix Empordà es va concentrar exclusivament al port de Palamós. Els anys "daurats" posteriors a la dècada dels 60 i les ajudes al sector van estimular la multiplicació d'efectius. L'any 1977 va arribar a haver-hi 53 barques d'arrossegament. A partir de llavors es van anar reduint les unitats, però les noves van créixer en dimensions i capacitat extractiva, assolint un màxim a mitjans de la dècada dels 90: s'estima que el 1993 les barques palamosines muntaven motors amb una potència total superior als 17.000 HP. (Alegret & Garrido, 2004) La

potència pot haver davallat des d'aleshores, però els científics del ICM-CSIC han estimat que, entre 1950 i 2010, la pressió sobre els recursos s'ha incrementat en més d'un 6.000% per la creixent intervenció de la tecnologia en l'activitat pesquera (Gorelli et al., 2012). De fet, en termes relatius, les captures són ara inferiors a les de 1920.

Malgrat això, la flota d'arrossegament del port de Palamós ha patit una dràstica reducció del cens en els darrers anys. De 33 barques que hi havia el 2009, l'any 2017 només en queden 24. La reducció ha sigut constant. Algunes han estat venudes i han canviat el port base, però la majoria han causat baixa definitiva. La caiguda de les captures per la sobreexplotació dels recursos, l'increment dels preus dels combustibles, l'estancament dels preus del peix o els costos derivats del manteniment de les embarcacions de fusta, entre altres motius, expliquen la reducció. Alguns armadors han optat per abandonar definitivament l'activitat, mentre que altres han comprat embarcacions més petites per tenir uns costos d'explotació més ajustats.

L'arrossegament s'ha reduït, però encara aporta el volum principal a la facturació total de la Confraria de Pescadors de Palamós: més del 73%. La venda de gamba vermella (*Aristeus antennatus*), ella sola, suposa entre el 30 i 40% de tota la facturació, aproximadament uns 3 M € anuals.

Encerclament

Malgrat tots els problemes derivats de la disminució dels recursos, de l'estancament dels preus del peix, de la despesa de combustible..., el sector de l'encerclament s'ha mantingut relativament estable, almenys en termes d'unitats productives. Palamós ha mantingut en els darrers 5 anys (2012-2017) les 4 barques d'encerclament. En canvi, a Sant Feliu de Guíxols s'han reduït a la meitat.

A la Mediterrània, el peix blau es troba en una situació d'emergència. La manca de recurs, i especialment la talla petita dels individus, fan que saltin totes les alarmes. Més enllà de les fluctuacions interanuals pròpies dels petits pelàgics, es detecten tendències preocupants pel que fa a la disminució de la mida i el deteriorament de la condició (nivell de greix del peix). El mercat penalitza amb preus baixos els peixos petits i prims. A la demarcació de Tarragona aquest problema és especialment greu, i després de la darrera veda de finals de 2017, els pescadors han notat una reducció progressiva de la talla mitjana que, si bé és legal, posa en dubte la viabilitat del sector.

El peix blau aporta un gran volum de descàrrega però una facturació proporcionalment molt menor. Al Baix Empordà, les embarcacions d'encerclament, amb port base i foranies, juntes, van descarregar el 2017 1.442 tones i van facturar 2,24 M €, molt per sota dels 3 M €, per exemple, que factura la indústria de la gamba.

Captures de la flota d'encerclament de Palamós i Sant Feliu, 2012-2017

	Palamós		Sant Feliu		Total	
	kg	€	Kg	€	Kg	€
2012	716.756,5	1.504.969,1 €	941.205,5	1.892.799,6 €	1.657.962	3.397.769 €
2013	697.422,2	1.282.307,1 €	849.373,7	1.550.023,0 €	1.546.796	2.832.330 €
2014	856.141,1	1.920.200,9 €	1.027.850,7	2.322.042,2 €	1.883.992	4.242.243 €
2015	868.397,6	1.480.944,1 €	1.036.481,6	1.917.832,2 €	1.904.879	3.398.776 €
2016	929.110,4	1.694.984,3 €	962.820,2	1.642.945,6 €	1.891.931	3.337.930 €
2017	895.524,1	1.294.213,3 €	547.021,3	955.463,6 €	1.442.545	2.249.677 €

Total general	4.963.351,7	9.177.618,8 €	5.364.753,0	10.281.106,2 €	10.328.105	19.458.725 €
---------------	-------------	---------------	-------------	----------------	------------	--------------

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Direcció General de Pesca. Generalitat de Catalunya

Arts menors

La flota d'arts menors del Baix Empordà es troba repartida entre els tres ports principals de la comarca: 18 unitats a Palamós, 11 a Sant Feliu de Guíxols i 11 a L'Estartit. Les de Sant Feliu de Guíxols venen a la subhasta ganxona, mentre Palamós i L'Estartit – que no té subhasta operativa – ho fan a la palamosina, malgrat desembarcar al mateix Estartit.

A Palamós, les 13 embarcacions de pesca artesanal van pescar 32.000 kg i facturar 348.000 €, tot assolint un preu mitjà a la subhasta de 12,4 €/kg. 8 embarcacions artesanals de L'Estartit van vendre 10,9 tn per valor de 144.000 €.

Com comentàvem, la flota artesanal es troba en una profunda crisi derivada de problemes locals i de problemàtiques més globals que dificulten, en darrer terme, la rendibilitat de la flota: des del canvi climàtic i la contaminació marina a les deficiències en la comercialització del peix i la manca de relleu generacional. On més s'ha notat la reducció de la flota és a L'Estartit, que ha davallat de 16 a 11 unitats en només 4 anys.

TRIPULACIONS

Tot fa indicar que la reducció de la flota dels darrers anys ha implicat alhora una reducció de les tripulacions. Cal advertir, però, que manquen dades exactes de l'ocupació en el sector. L'Idescat no les desglossa, sinó que les agrega totes les del sector primari, de manera que és difícil comptabilitzar els patrons i mariners que es dediquen professionalment a la pesca marítima.

Per això, només s'han aconseguit dades de la Confraria de Pescadors de Palamós. Segons dades de l'Institut Social de la Marina a juliol 2018, hi havia 131 treballadors a Palamós cotitzant en el Règim Especial dels Treballadors del Mar. Aquest règim engloba tots els tripulants de les embarcacions pesqueres, per compte pròpia (armadors) o aliena (mariners). Alhora, hi havia 43 armadors registrats a l'entitat, alguns dels quals són també tripulants d'embarcació, generalment els patrons.

Mariners i armadors a Palamós, 2014-2018

	Treballadors	Armadors
2014	168	52
2015	154	49
2016	151	45
2017	149	45
2018	133	43

Font: Confraria de Pescadors de Palamós

Com es deia, s'observa una important davallada de les tripulacions en els darrers 5 anys, en concret, del 20,8%. La baixa de diverses embarcacions d'arrossegament en els últims anys és una de les

causes que explica aquest retrocés. Amb tot, cal tenir present que segons dades de la mateixa confraria, a l'alçada de 1970 l'entitat tenia més de 700 persones afiliades; no només pescadors, però sí en bona part. És a dir, que la reducció en els darrers 50 anys, aproximadament, del cos social de la confraria palamosina pot rondar, en xifres aproximades, en el 80%.

Ocupació i ingressos

La pesca artesanal es podria considerar com autoocupació, com un autònom. Si duu un segon mariner a bord, generalment és un familiar. En l'arrossegament i l'encerclament la distribució dels beneficis es fa mitjançant el "sistema a la part": el propietari de les inversions no paga un salari fix, sinó en funció d'una determinada proporció que es paga setmanalment. El sistema a la part dóna major estabilitat a les tripulacions d'arrossegament; en canvi, donats els alts i baixos de la pesca d'encerclament, els ingressos irregulars fan que molts treballadors no la considerin una feina fixa i que passin de tenir molts diners de cop a no ingressar-ne durant llargs períodes – a banda de la duresa de la feina nocturna.

És realment complicat obtenir dades sobre els ingressos reals dels pescadors. Un càlcul molt aproximat de la facturació de la confraria, dividida pels pescadors en actiu – descomptades les despeses del mont major – situarien els ingressos dels pescadors en una forquilla entre els 20.000 i els 25.000 €. Amb tot, cal advertir de les diferències que s'estableixen entre flotes o entre responsabilitats a bord de cada embarcació.

Formació de tripulacions

La formació de les tripulacions continua estant molt relacionada amb els llaços de parentiu. Les empreses pesqueres encara són de caràcter familiar, que empren com a mà d'obra sovint personal relacionat amb la família, de forma directa o indirecta. En el sector artesanal solen ser tripulacions amb un o dos pescadors, amb estats lligams entre ells. A l'arrossegament, també es dóna aquesta relació. Les tripulacions són estables, si bé tenen un estatus diferents en relació a les funcions que exerceixen en l'explotació pesquera: patró, maquinista, cuiner, etc. La reducció de les tripulacions de les barques d'arrossegament per l'automatització de moltes tasques ha desdibuixat una mica aquesta jerarquia, que es manté sobretot en les embarcacions més grans (i per una qüestió estrictament legal).

L'interès professional per la pesca és molt escàs entre els joves. El relleu generacional és molt baix. Molts factors desanimen els possibles interessats en integrar-se en el sector pesquer: la duresa de l'ofici, l'esgotament dels recursos, els horaris, els guanys irregulars i incerts, etc. De fet, l'estratègia GALP Costa Brava demostrava que *"els ingressos reals dels pescadors s'han reduït a Girona a l'entorn del 50%, variació molt superior a les mitjanes del conjunt de la població catalana i espanyola, el que justifica que el sector pesquer requereix d'ajudes específiques per sostenir econòmicament l'activitat pesquera."* (EDLP GALP Costa Brava, 2016)

A l'encerclament s'observa una estabilització de professionals sobretot magrebins per ocupar els llocs de mariners a les tripulacions. A l'arrossegament aquesta transformació encara no s'observa, si bé en altres ports catalans la població migrada és més abundant, especialment d'origen senegalès.

PRODUCCIÓ PESQUERA

L'any 2017 es van descarregar als ports del Baix Empordà un total de 2.154 tones de peix. La comarca se situa la sisena en el rànquing en terme de descàrregues i quarta en termes de facturació.

Producció pesca catalana, per comarques, 2017

Comarca	Captures(tones)	Milions €
Alt Empordà	3.733,50	16,26
Montsià	2.706,60	14,23
Tarragonès	3.698,10	11,41
Baix Empordà	2.154,30	10,49
Baix Ebre	1.521,30	9,71
Selva	2.536,10	9,25
Barcelonès	2.955,00	7,78
Maresme	1.966,50	6,92
Baix Camp	1.084,80	4,02
Catalunya	25.422,80	100,16

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Direcció General de Pesca. Generalitat de Catalunya

Si comparem les descàrregues de 2012 i 2017, la flota de Palamós va descarregar, de mitjana, 1.543 tn anuals; Sant Feliu va desembarcar en el mateix període una mitjana de 1.055 tn; és a dir, que ambdues xifres de 2017 estan per sota de la mitjana dels darrers 6 anys.

Producció pesca de la flota del Baix Empordà, 2012-2017

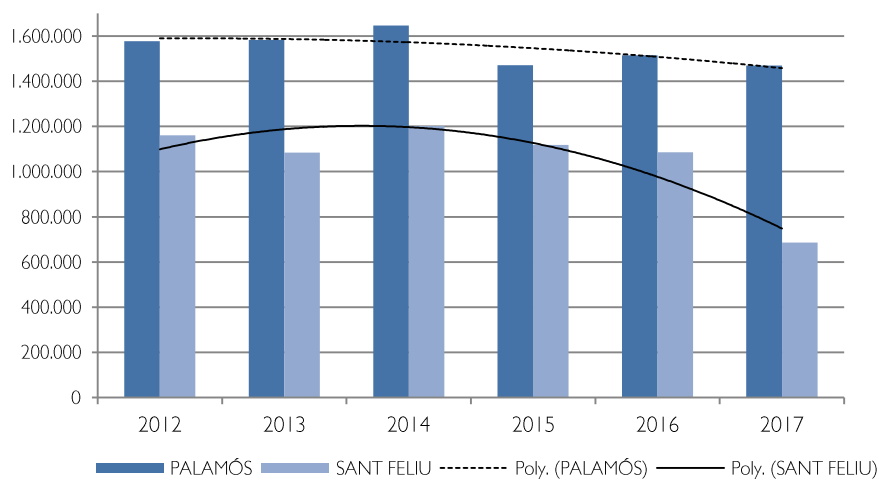
	ESTT		PLMS		SFG		Total KG		Total €
	Kg	€	Kg	€	Kg	€	Kg	€	
2012			1.577.729,3	8.881.928,6 €	1.160.272,9	2.504.454,8 €	2.738.002	11.386.383 €	
2013			1.582.346,1	8.310.553,8 €	1.083.942,8	2.311.013,0 €	2.666.289	10.621.567 €	
2014	212,26	64.511,9 €	1.646.778,8	9.375.634,6 €	1.202.061,0	3.122.736,8 €	2.849.052	12.562.883 €	
2015	102,77	36.806,9 €	1.470.560,7	8.324.378,3 €	1.118.434,4	2.331.933,8 €	2.589.098	10.693.119 €	
2016			1.515.239,9	8.690.907,9 €	1.085.439,3	2.299.395,7 €	2.600.679	10.990.304 €	
2017	72,99	22.055,8 €	1.469.045,0	8.737.615,0 €	685.292,8	1.752.117,0 €	2.154.411	10.511.788 €	
TOTAL	388,02	123.374,6 €	9.261.699,7	52.321.018,3 €	6.335.443,2	14.321.651,1 €	15.597.531	66.766.044 €	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Direcció General de Pesca. Generalitat de Catalunya

L'Estartit compta amb una subhasta gairebé testimonial, molt especialitzada en determinades espècies. Entre 2012 i 2017 es van subhastar 338 kg d'una sola espècie: angula – molt poca quantitat, però d'un alt valor. La resta de la captura, malgrat que sigui desembarcada a l'Estartit, es porta a subhastar diàriament a la llotja de Palamós. Els pescadors s'organitzen perquè, de forma rotativa, un dels porti a vendre el peix de tota la resta.

Les dades dels darrers anys revelen una lleugera disminució de les descàrregues a la comarca, més acusada a Sant Feliu de Guíxols, sobretot el darrer any 2017, que va ser força dolent pel peix blau. A Palamós les captures també decauen en conjunt, però més moderadament.

Evolució de les descàrregues, 2012-2017

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Direcció General de Pesca. Generalitat de Catalunya

PRINCIPALS ESPÈCIES

Principals espècies, per quilos, 2017

Palamós	kg	Sant Feliu	kg
Seitó	509.924,8	Seitó	379.321,8
Sardina	245.350,0	Sardina	151.185,8
Alatxa	106.917,0	Melva	24.261,9
Gamba rosada	95.875,1	Tonyina	22.274,7
Lluç	37.465,6	Bonítol	16.854,6
Melva	35.108,5	Alatxa	12.507,0
Sorells	33.332,4	Castanyola	9.254,7
Bròtola de fang	32.365,0	Lluç	8.368,3
Pop blanc	31.417,7	Emperador	7.810,8
Rap	30.691,8	Sonso	6.910,0

Font: Direcció General de Pesca. Generalitat de Catalunya

Sant Feliu va subhastar 55 espècies diferents; a Palamós van ser 117. Malgrat aquesta aparent diversitat, només unes poques espècies concentren quasi la totalitat de les captures. Si sumem totes les captures entre 2012 i 2017, les 10 principals espècies de Palamós representen el 79% de tota la facturació. Com dèiem, la gamba vermella, ella sola, ja en representa el 37,8%.

A Sant Feliu aquesta concentració és encara més evident: les 10 principals espècies representen el 93,8% del total subhastat.

A Palamós, només 50 espècies van vendre més de 1.000 kg; a Sant Feliu, 27. En termes de volum de captures, el peix blau ocupa els primers llocs del rànquing. De les 10 espècies principals, 9 són de peix blau a Sant Feliu; a Palamós, amb una flota d'encerclament menys potent, només en són 5.

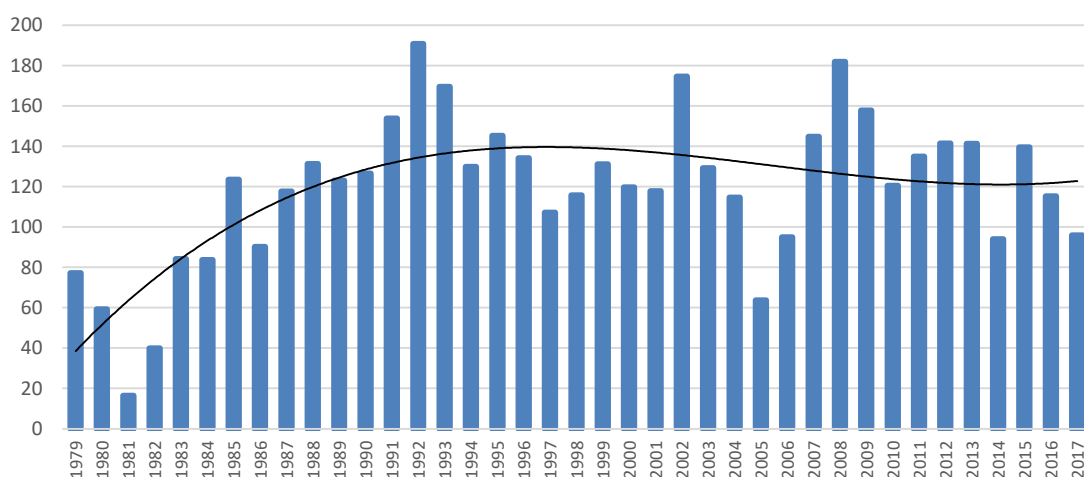
L'any 2017 el seitó va ser l'espècie més abundant en aigües del Baix Empordà: prop de 900.000 kg. Les descàrregues quasi bé van duplicar les de sardina (405.000 kg), l'altra gran espècie del Mediterrani. En major o menor diferència, el seitó ha estat la principal espècie capturada des de 2012 per ambdós ports.

La flota de palangre també ven les seves captures a la subhasta de Sant Feliu: entre les seves captures destaquen la melva, la tonyina, el bonítol, la castanyola, el lluç i l'emperador. I també destaca entre les principals espècies el sonso, una espècie subjecte a un pla de gestió amb el qual es limita la captura amb l'ànim de preservar el recurs.

Que Sant Feliu sigui un dels dos únics ports de la província de Girona autoritzats per a la descàrrega de la tonyina vermella explica que se'n subhastessin el 2017 poc més de 22.000 kg., malgrat que les barques que la descarregaven no tinguin base en aquest port.

A Palamós, la gamba vermella és el producte que més factura. L'especialització de la flota cap a aquest recurs, i la caiguda del "peix" en els caladors tradicionals de la flota palamosina, situa aquest crustaci en el primer lloc en el rànquing de l'arrossegament, seguida per una altra espècie de gran valor econòmic: el lluç.

Evolució de la gamba vermella a la llotja de Palamós, 2012-2017

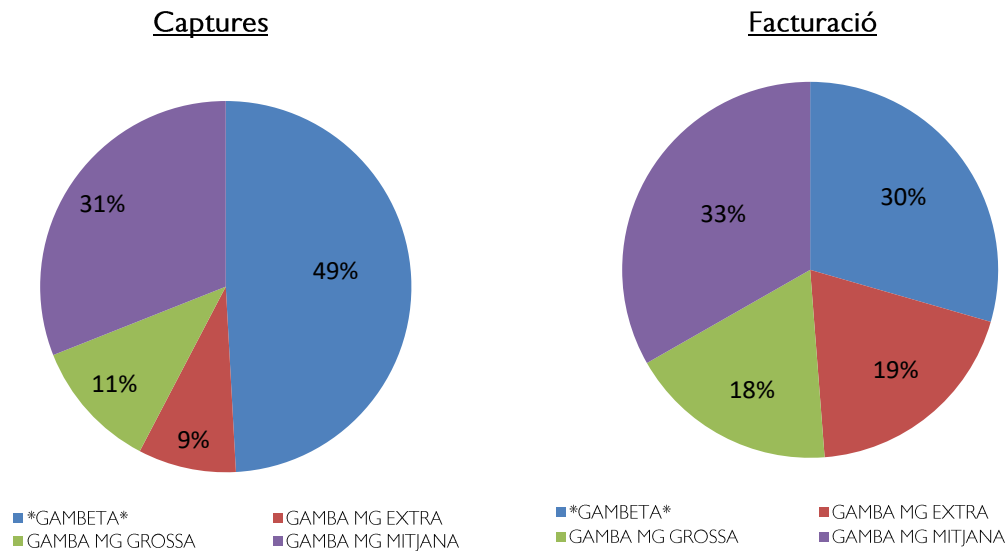

Font: Elaboració pròpia amb dades de la Confraria de Pescador de Palamós

L'evolució de les captures de gamba marquen l'ànim de la confraria palamosina. La seva importància per a tota l'economia de l'entitat, i de bona parts dels actors relacionats amb el peix, és absoluta.

Subjecte des del 2013 a un estricte pla de gestió, l'explotació de la gamba vermella ha entrat en vies d'una extracció sostenible. Els informes tècnics apunten que, si bé encara la pressió sobre el recurs és massa elevada, molt indicadors fan pensar en una certa estabilitat de la captura. Malgrat això, cal reduir encara més la quantitat de gamba petita que s'extreu, perquè, com es pot comprovar, encara suposa gairebé el 50% de tota la captura, malgrat els esforços per reduir-la en benefici de talles més grans i valorades al mercat.

Composició de les captures i facturació de gamba vermella, 2017

Font: Elaboració pròpia amb dades de la Confraria de Pescador de Palamós

Com es veu en el gràfic, la gambeta és encara la part majoria de la captura de gamba vermella a Palamós. En canvi, la seva facturació només representa el 30% del total. En termes relatius, la gamba extra és la menys abundant però la que més es cotitza. Canviar aquest estructura de la captura, tot reduint la captura de gamba petita i potenciant mesures per aconseguir gamba més gran és un dels objectius principals del Pla de Gestió de la Gamba de Palamós, impulsat per la confraria local des del 2013 i renovat el juny del 2018 per 5 anys més.

ESPÈCIES EN CREIXEMENT

Diversos factors estan provocant l'entrada de noves espècies en la composició de captures de la flota del Baix Empordà, o estan potenciant algunes en detriment d'altres. L'alatxa, per exemple, és una espècie de molt poc valor però que cada cop guanya més importància en el còmput global de captures. Si bé és una espècie coneguda i pescada des d'antic, el seu creixement és notable. Hom parla de les conseqüències del canvi climàtic, de l'escalfament de l'aigua i de la substitució de sardines i seitons – que prefereixen aigües més fredes – per alatxa. A Palamós per exemple, van passar de 6 tones el 2012 a 106 tones el 2017. Malgrat que fluctua d'un any per l'altre, és possible que, en conjunt, la presència d'aquesta espècie termòfila es vagi incrementant en detriment d'altres pelàgiques. (Tercer informe sobre el canvi climàtic a Catalunya, 2016).

Pesca d'alatxa al ports del Baix Empordà. 2012-2017

	PALAMÓS		SANT FELIU DE GUÍXOLS		TOTAL	
	KG	€	KG	€	KG	€
2012	59.456,3	84.420,1 €	16.994,5	15.742,5 €	76.451	100.163 €
2013	81.178,6	68.223,1 €	46.558,4	27.092,8 €	127.737	95.316 €
2014	70.677,9	55.736,5 €	27.395,3	23.901,9 €	98.073	79.638 €
2015	109.963,2	98.241,0 €	43.553,3	27.412,7 €	153.517	125.654 €
2016	45.135,5	56.406,8 €	8.389,2	9.009,8 €	53.525	65.417 €
2017	140.249,4	82.695,0 €	16.513,7	19.704,0 €	156.763	102.399 €
Total general	506.660,8	445.722,4 €	159.404,4	122.863,7 €	666.065	568.586 €

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Direcció General de Pesca i Afers Marítims. Generalitat de Catalunya

Una altra espècie amb gran èxit és la gamba blanca. Els canvis en la temperatura del Mediterrani podria ser la causa de la proliferació d'aquest crustaci davant de les costes catalanes. En 5 anys la captura s'ha multiplicat per 10. Avui és una espècie abundant amb bona sortida al mercat.

La bona acceptació al mercat obre una via de negoci interessant pels pescadors, que la venen sobretot al sud d'Espanya, on el seu consum és més habitual.

Evolució de la gamba blanca a la llotja de Palamós. 2012-2017

	Kg	€	€/kg
2012	2.145,9	27.436,6 €	12,8 €
2013	1.979,8	20.979,7 €	10,6 €
2014	3.275,7	45.006,1 €	13,7 €
2015	6.573,7	88.996,4 €	13,5 €
2016	25.680,5	336.338,5 €	13,1 €
2017	21.759,2	483.155,3 €	22,2 €

Font: Elaboració pròpia amb dades de la Confraria de Pescadors de Palamós

La primera venda del peix

Un cop el pescador arriba en terra, ven la seva captura a través de les subhastes a la baixa que organitzen i gestionen les confraries de pescadors. Aquest sistema de venda – que fixa el preu de sortida del producte per a tota la cadena comercial – permet comercialitzar grans quantitats de peix en molt poca estona per afavorir que arribi al consumidor el més aviat possible i en els millors condicions de frescor.

Actualment la primera venda del peix es vehicula a través de les llotges que gestionen les confraries de pescadors.

CONFRARIES DE PESCADORS

Els pescadors s'agrupen i s'organitzen a l'entorn de les confraries de pescadors. Són corporacions de dret públic, de llarga tradició històrica al país. A Catalunya estan regulades per la Llei 22/2002 de 12 de juliol. Són entitats sense ànim de lucre, amb personalitat jurídica pròpia, que exerceixen la representació del sector pesquer davant de l'Administració i funcionen com a òrgans consultius. Tenen un àmbit territorial d'influència, que correspon, aproximadament, a l'àrea d'operacions tradicional de les flotes adscrites a cada una d'elles:

L'Estartit: Del Cap de la Barra al Cap de Begur

Palamós: Des del cap de Begur fins a la desembocadura de la riera de Ridaura

Sant Feliu de Guíxols: Des de la desembocadura del Ridaura, fins a la Cala Salions

Fins ara les confraries com a corporacions han tingut una influència política notable, malgrat que actualment estan perdent representativitat i poder de negociació en front d'altres agents, com les associacions d'armadors o de comerciants de peix.

L'Administració tradicionalment ha concedit la gestió de les llotges del peix a les confraries de pescadors. Això permet garantir els ingressos necessaris per desenvolupar les tasques administratives i assistencials que ofereixen als seus associats. Però no totes les confraries de pescadors a Catalunya tenen llotja ni gestionen la subhasta.

Les confraries s'agrupen en associacions territorials. Les del Baix Empordà s'agrupen sota la Federació Territorial de Confraries de Pescadors de Girona: Blanes, l'Escala, l'Estartit, Palamós, Roses, Port de la Selva i Sant Feliu de Guíxols.

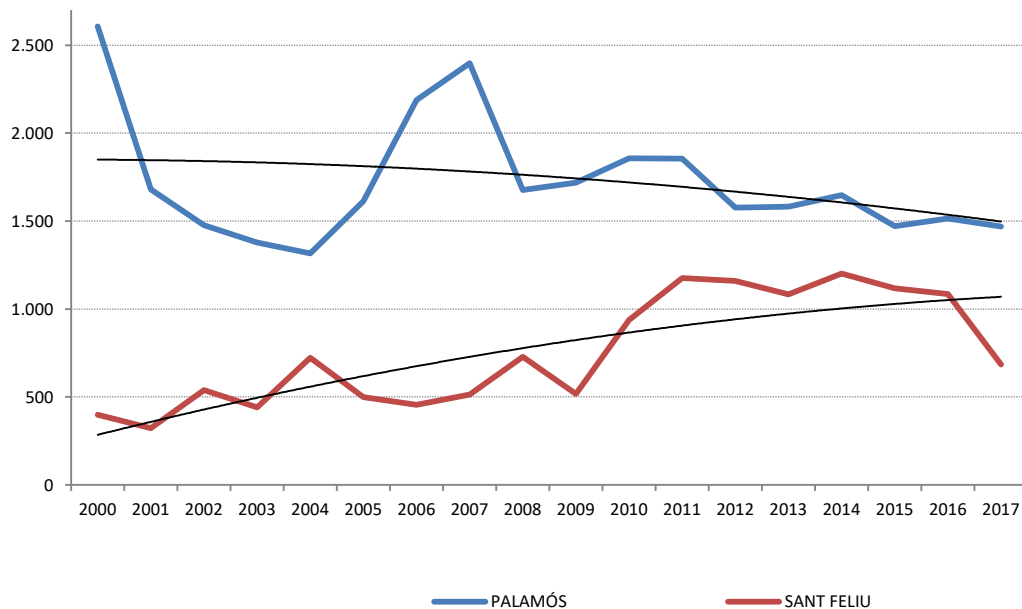
LA SUBHASTA DEL PEIX

La primera venda es realitza mitjançant un sistema de subhasta a la baixa: el preu del peix comença per un valor determinat que va baixant fins que algun operador compra el lot. Aquesta subhasta està totalment informatitzada a les nostres llotges des de la dècada dels 90.

Actualment existeixen 3 subhastes al litoral del Baix Empordà: L'Estartit, Palamós i Sant Feliu de Guíxols. Amb tot, només Palamós i Sant Feliu estan plenament actives i s'organitzen cada dia. Per això, els pescadors de l'Estartit venen el seu peix a Palamós, on obtenen preus més alts. Un dels pescadors, de forma alterna, transporta la captura dels companys de port fins a Palamós per vendre-les allà.

En termes generals, des del 2000 fins ara s'observa una doble tendència: el creixement de captures comercialitzades a Sant Feliu de Guíxols – especialment a partir de 2010 – i una disminució petita però progressiva a Palamós, motivada per la reducció de flota d'arrossegament.

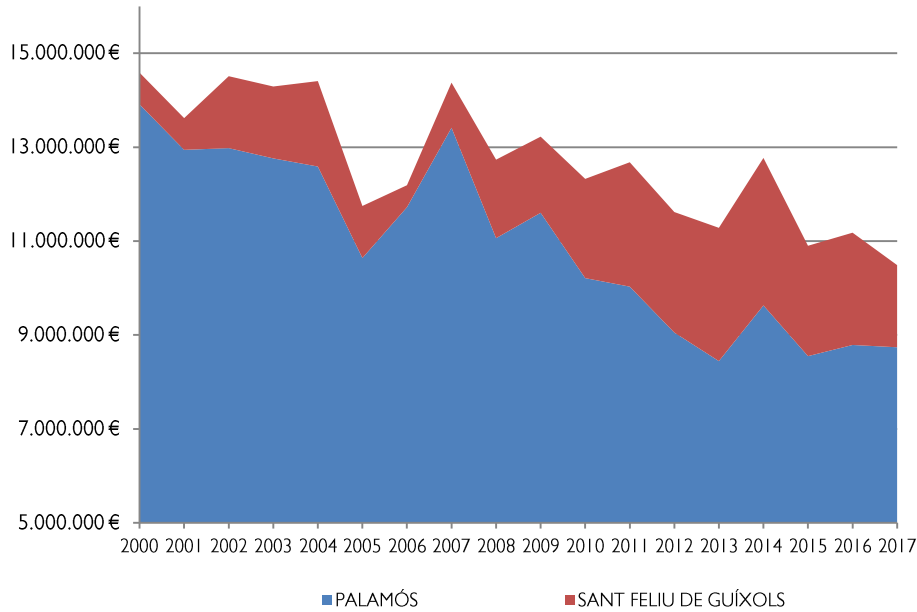
Evolució del volum de captures comercialitzades a Palamós i Sant Feliu de Guíxols, 2000-2017

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Ara bé, per comprendre el rendiment de les captures en la facturació final cal analitzar l'evolució d'aquesta facturació en el mateix període, en termes reals (a preus de desembre de 2017).

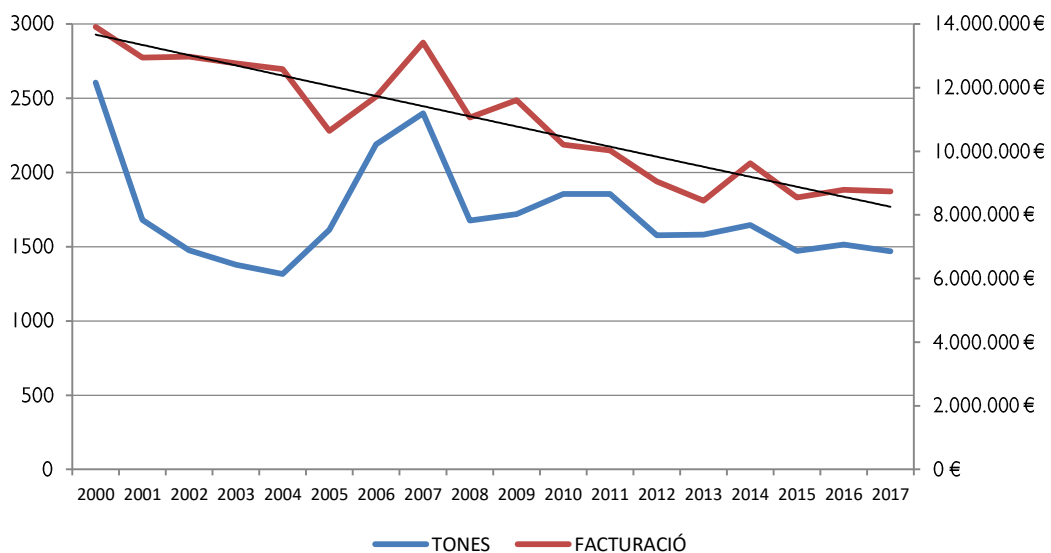
Evolució de la facturació agregada PLM i SFG, 2000-2017. Preus reals (base=2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

En termes generals, s'observa una disminució de la facturació real dels pescadors baix-empordanesos, més acusada a Palamós que a Sant Feliu de Guíxols, amb petits alts i baixos. Del 15 M € facturats a finals de la dècada dels 90 al Baix Empordà, als només 10,5 M € del 2017.

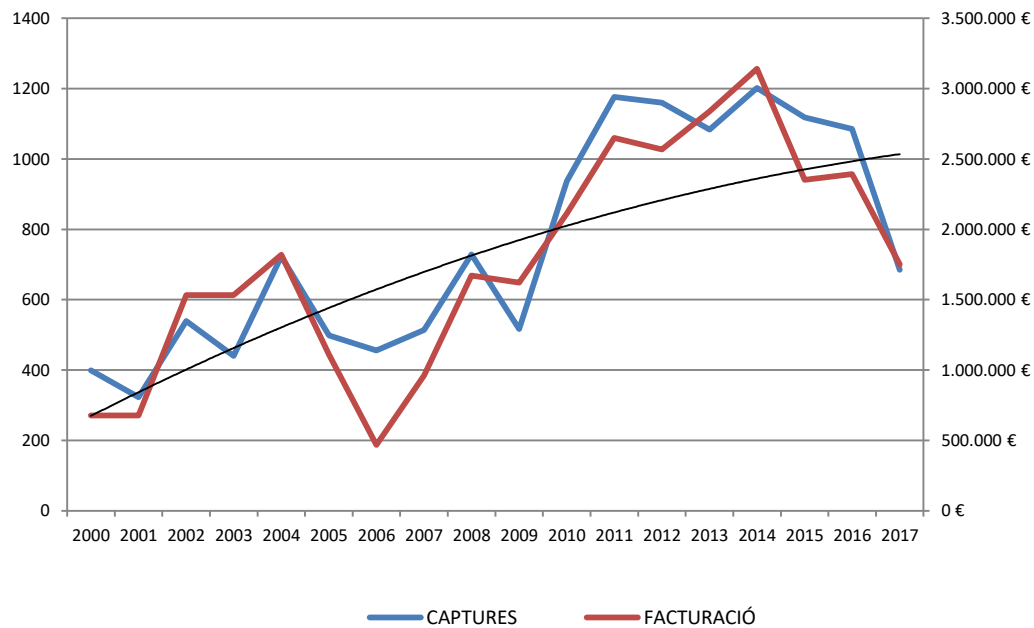
Evolució de captures i facturació a Palamós, 2000-2017

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

El port pesquer de Palamós ha vist reduïdes les descàrregues en un 37,1% entre el 2000 i el 2017. L'evolució de captures i facturació ha corregut bastant paral·lela. La petita separació de tendències dels darrers anys indica una major facturació malgrat la reducció continuada de les captures. És a dir, els rendiment per kg augmenten.

Evolució de captures i facturació a Sant Feliu de Guíxols, 2000-2017

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

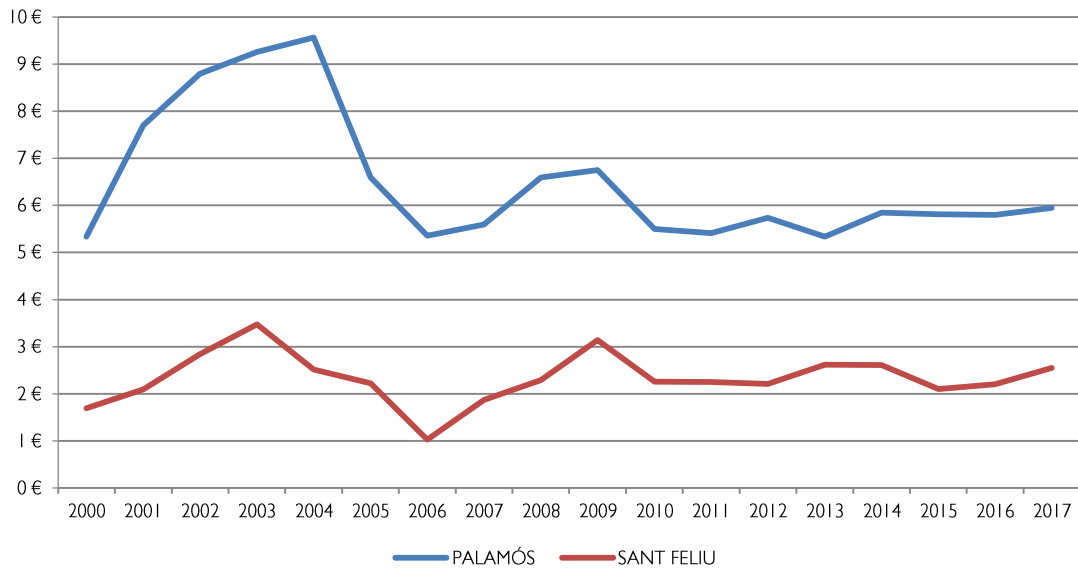
A Sant Feliu de Guíxols, en canvi, aquests darrers 18 anys han estat més positius, sobretot a partir de 2010, quan es remodelà la subhasta. L'any 2014 es toca sostre, i a partir de llavors les descàrregues i els ingressos han anat minvant. Cal tenir present, però, que una part de les barques d'encerclament amb port base a Sant Feliu van descarregar grans quantitats de peix també a Palamós.

EVOLUCIÓ DELS PREUS

L'oferta i la demanda fixen el preu del peix a les llotges catalanes. Els compradors competeixen entre ells a la subhasta per adquirir el producte, de manera que a major concentració de compradors, major competència i preus més elevats. També la reducció de les captures pot influir en el preu final si el producte té una demanda suficient. Per això, és important analitzar la variació dels preus mitjos del peix. Aquesta variable és cabdal per determinar en darrera instància els ingressos reals dels pescadors, i en definitiva, la vitalitat i viabilitat del sector pesquer al Baix Empordà.

En termes general, els preus a Palamós es troben estables en termes reals (descomptat l'efecte de l'IPC en els preus), o en lleuger increment. A 2017 s'acostava, aproximadament, als 6 €/kg, un valor situat en la mitjana catalana, que va ser de 6,09 €/kg. En comparació amb Sant Feliu, són més alts atès el major valor de les captures de la flota d'arrossegament (principalment gamba) i de la flota artesanal.

Evolució del preu mig del peix a les subhastes de Palamós i Sant Feliu, 2000-2017

A Sant Feliu el preu mig total està molt determinat pel comportament del peix blau, que amb alts i baixos, s'ha mantingut estable en la darrera dècada entorn als 2,5 €/kg.

Aquestes dades indiquen que, de mitjana, els preus del peix al Baix Empordà se situen a la mitjana catalana, i en les darreres posicions pel cas de Sant Feliu de Guíxols. Amb tot, les dades ponderades revelen que, si només se seleccionen les 11 principals llotges del país (les que facturen més de 4 M € anuals o més), Palamós ocupa el tercer lloc, per sota de Llançà i Roses.

Preu mig del peix a les principals llotges catalanes, 2017

Llotja	Kg	€	€/kg
Llançà	605.479,0	4.546.326 €	7,51 €
Roses	1.351.346,0	8.040.411 €	5,95 €
Palamós	1.469.045,0	8.737.615 €	5,95 €
L'Ametlla de Mar	1.159.816,0	6.492.115 €	5,60 €
Sant Carles de la Ràpita	2.512.415,0	13.227.469 €	5,26 €
Cambrils	1.084.774,0	4.024.538 €	3,71 €
Blanes	2.536.102,0	9.247.721 €	3,65 €
Arenys de Mar	1.966.474,0	6.924.638 €	3,52 €
Vilanova i la Geltrú	3.418.206,0	11.058.152 €	3,24 €
Tarragona	3.648.797,0	11.032.378 €	3,02 €
Barcelona	2.943.899,0	7.679.361 €	2,61 €

Font: Elaboració pròpia a partir de Direcció General de Pesca

PRINCIPALS ESPÈCIES

A banda de la reducció de les captures per entendre el present de la indústria pesquera, és determinant per l'evolució del sector veure el comportament dels preus de les principals espècies comercialitzades.

Facturació agregada de les 20 principals espècies, per ports, període 2012-2017

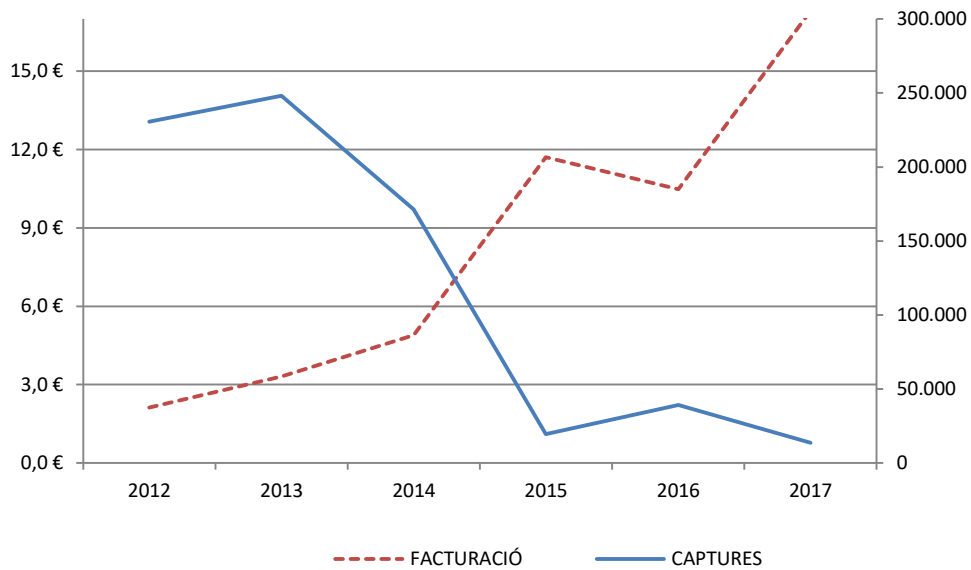
Espècie	Palamós	Sant Feliu de Guíxols	Total
Gamba rosada	19.826.997 €		19.826.997 €
Seitó	4.654.755 €	6.381.776 €	11.036.531 €
Sardina	4.077.141 €	3.776.467 €	7.853.608 €
Escamarlà	3.613.202 €		3.613.202 €
Sonso	1.455.669 €	1.571.080 €	3.026.749 €
Lluç	2.678.694 €	264.079 €	2.942.773 €
Raps	2.020.052 €		2.020.052 €
Rogers	1.058.411 €		1.058.411 €
Gamba blanca	1.001.913 €		1.001.913 €
Pop blanc	998.436 €		998.436 €
Bròtola de fang	798.687 €		798.687 €
Maire	780.942 €		780.942 €
Calamar	749.211 €	9.246 €	758.457 €
Diversos osteïctis	669.556 €	68.723 €	738.279 €
Emperador	195.126 €	380.119 €	575.245 €
Pagell	495.932 €	58.228 €	554.160 €
Gall	536.798 €	14.906 €	551.704 €
Bonítol	324.728 €	140.980 €	465.708 €
Tonyina	843 €	393.013 €	393.856 €
Sorells	275.301 €	70.023 €	345.324 €

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Direcció General de Pesca

Veiem que la gamba, l'escamarlà, el lluç, el rap i el roger (moll) són les espècies més importants per la flota d'arrossegament de Palamós durant el període 2012-2017. Per la d'encerclament d'ambdós ports, destaquen el seitó i la sardina, per aquest ordre.

Per la flota artesanal, el sonso ha prè una importància cabdal després de la implementació del pla de gestió que regula la seva captura – el sonso es trobava segons els científics a punt del col·lapse. Abans del pla de gestió, la captura indiscriminada de grans quantitats feien que fos un producció molt assequible. Des de la seva implantació, les captures s'han reduït en la mateixa mesura que el seu preu s'ha disparat.

Evolució de la captura i preu mig del sonso (2012-2017)

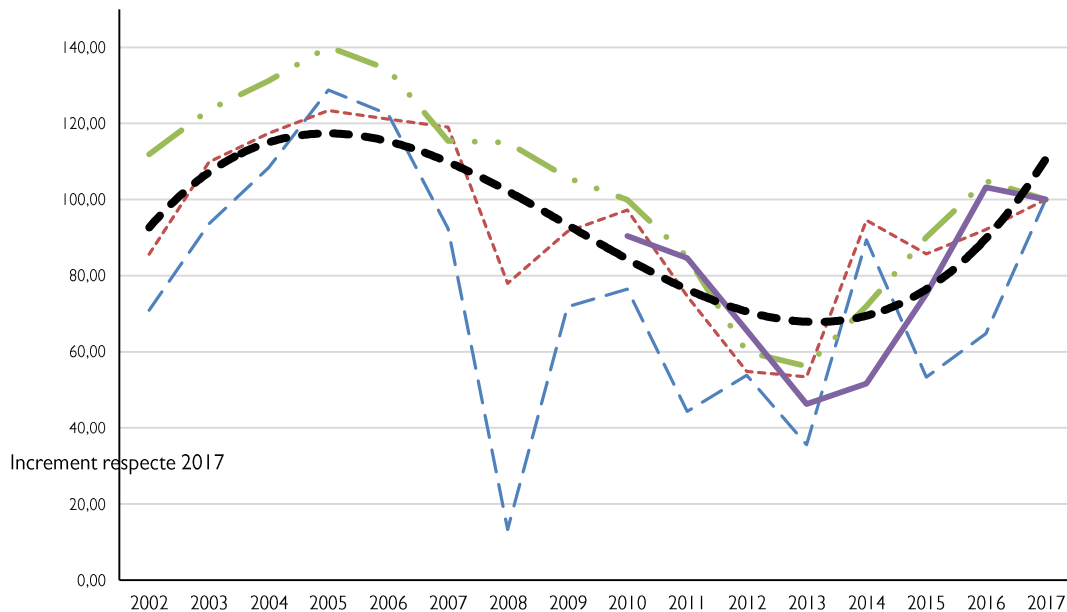
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

El sonso compleix, doncs, amb el nou paradigma de la pesca mediterrània: “pescar menys i guanyar més”. Els pescadors estan contents amb els resultats, atès que, malgrat la reducció brutal de captures (en blau), el preu mig ha augmentat de poc més de 2 €/kg a més de 17 €/kg (en vermell).

Com dèiem, la gamba blanca és una “nova espècie” que ja ha facturat més d’un milió de euros, i que ja la confraria de Palamós comercialitza per talles. Destaca, però, la categoria diversos osteïctis, una barreja de peixos de segona categoria, destinats sovint a fer brou, que impedeix comptabilitzar les captures de les espècies que la componen. A nivell biològic és impossible obtenir dades fiables de quines espècies s’hi troben i en quina abundància.

Els recents estudis sobre la gamba ens fan notar que les espècies amb major valor afegit al mercat han patit en els darrers anys l’impacte de la crisi econòmica. Per exemple, la gamba encara no ha assolit els preus mitjos pre-crisis. Ara són els mateixos que aproximadament 2008.

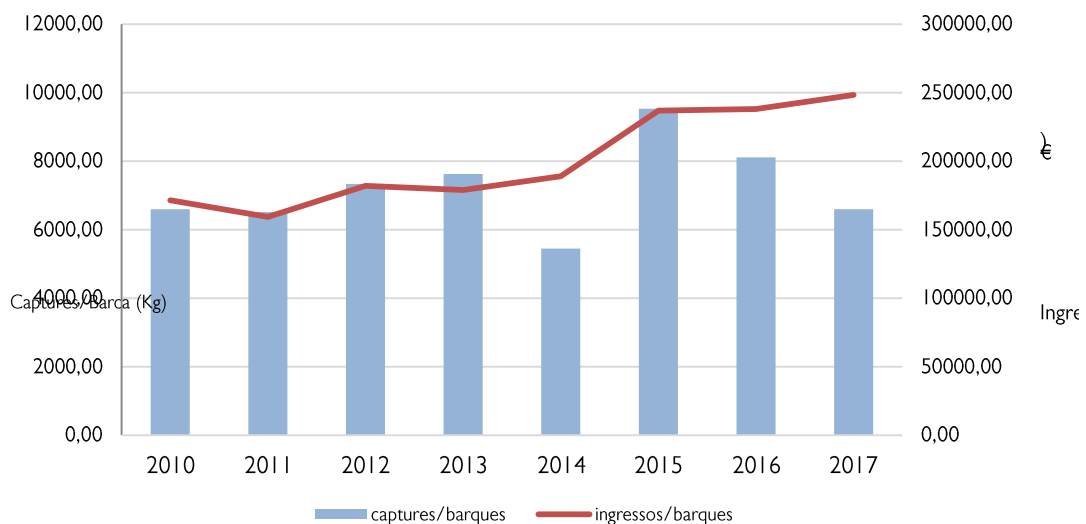
Evolució del preu de la gamba vermella, per talles (2017=100)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Confraria de Pescadors de Palamós

Observem que la que més va arribar a caure va ser la gamba extra (en blau), i la que menys, la gamba petita. Amb tot, si s'afinen els càlculs i es compara la captura i la facturació de gamba per barca, observem que en els darrers anys la tendència és positiva: malgrat pescar menys gamba, la facturació cada cop és major respecte a l'any anterior. Al llarg del 2017 la flota de Palamós va pescar 96 tones de gamba, 19 menys que l'any anterior, i es va facturar per valor de 3'6 milions d'euros, amb un increment de quasi l'11 per cent. Crida l'atenció que es van pescar 27 mil quilos menys de gambeta i que, per contra, van créixer les captures de gamba grossa, de quasi 4 mil quilos més, i de gamba extra i mitjana.

Evolució de captures i ingressos per barca (mitjana) 2010-2017

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Confraria de Pescadors de Palamós

Consum de peix

Perfil del consumidor

En el darrer workshop del sector del peix la Direcció General de Pesca va presentar les dades generals del consum de peix a Catalunya, amb el títol “*Consum de peix: Dades, situació actual i tendències*”. Entre les dades presentades, es posava de manifest que el consum per persona a Espanya és dels més elevats del món: 25,4 kg/per càpita, molt per sobre el 20 kg de mitjana al món. Segons el mateix informe, des de 2014 s’observa un increment de la despesa per persona, malgrat un descens acusat del consum per càpita: dels 27,5 kg als 25,5 kg.

El preu mitjà de la pesca fresca a Catalunya és de 8,79 €/kg, amb un consum per càpita lleugerament inferior a l’espanyol (24,4 kg), del qual el peix fresc representa aproximadament 10,5 kg/per càpita. Aquests valors encara estan molt allunyats del consum d’altres productes, com la carn, de la qual cada català menja de mitjana prop de 50 kg/any.

Amb tot, la taxa de cobertura del producte català fresc sobre tot el consum era només del 26,35%, i de només el 16,09% si es té en compte tot el consum total de producte pesquer (fresc, congelat, conserves...). Dit d’una altra manera: El 73,7% del peix fresc consumit a Catalunya és d’importació, una xifra que augmenta al 84% si analitzem tots els productes de la pesca. És un país netament deficitari en peix donada l’alta demanada d’aquest tipus de producte.

Segons un estudi realitzat el 2014 sobre perfil de consumidor de peix, 3 de cada 4 llars consumeixen peix d’l a 3 vegades a la setmana. Augmenta fins al 62% la compra en supermercat o hipermercat i només del 38% a la peixateria tradicional o al mercat. La decisió de compra es basa sobretot en l’aspecte i el preu, fet que desincentiva el sector més jove per comprar peix fresc de qualitat i més car. De fet, el segment entre 55 i 84 anys és el que més compra producte fresc a la peixateria, però amb una tendència a comprar formats que facilitin la seva elaboració.

Efectivament, el públic jove és el segment a seduir. Rebutgen menjar peix pel preu o per la dificultat de preparar-lo i cuinar-lo, però admeten que haurien de menjar més peix per qüestions de salut i estètiques. La mateix Direcció General de Pesca i Afers Marítims considera que caldria facilitar la preparació dels productes del mar, amb noves presentacions, envasos, millora de l’etiquetatge, etc. En resum, Millorar l’experiència de compra: fer el consum de productes del mar més atractiu i fàcil.

El producte pesquer als restaurants

Un dels observatoris on es pot comprovar el grau d’incidència del peix fresc local en la població és en la tipologia i característiques de l’oferta dels restaurants. Precisament, la Fundació Promediterrània va presentar el 2011 un estudi que analitzava entre altres paràmetres, les espècies i el tipus de cuina que s’oferia en 75 restaurants especialitzats del Baix Empordà. Es van buidar 690 referències úniques per fer una radiografia de la cuina del peix a la comarca. Aquesta informació es va creuar amb altra informació qualitativa aconseguida amb 36 entrevistes a cuiners.

La idea de partida del treball era que l'esgotament del model turístic tradicional (sol i platja) com a únic motor d'atracció posava sobre la taula estratègies de singularització per mitjà dels referents d'identitat: territori, paisatge, cultura, gastronomia... En aquest marc, la cuina tradicional del peix juga un paper rellevant en la promoció de la gastronomia del nostre territori, transmissora de valors com l'autenticitat, la diferència, la identitat... Per tant, es plantejava com els restaurants del Baix Empordà estaven aprofitant o no aquesta tendència i com es posicionaven al respecte.

Les dades van demostrar que hi havia una gran concentració de l'oferta en una pocs productes i escassa conscienciació en l'ús del producte local. Era un sector pragmàtic que oferia espècies "fàcils" de consumir: bacallà, rap, seitó, llenguado, tonyina, llobarro, salmó, lluç, sardina i orada, per aquest ordre. Entre el marisc, oferia gambes, calamars, sípies i musclos. En general, s'observava una voluntat de retornar a les "cuines de l'àvia" i als sabors autèntics, a l'ús de la patrimonialització i l'evocació de la tradició, però des d'una perspectiva de valor de canvi, de mercat i de costos molt ajustats. Per això, hom posava en relleu el la manca de diferenciació clara entre peix salvatge i peix de cria o piscifactoria, o peix fresc i peix congelat, perquè sovint es feia passar un per l'altre.

Turisme i campanyes gastronòmiques amb productes pesquers

La caracterització del Baix Empordà com a destinació de turisme gastronòmic ha motivat la revalorització de la cuina lligada al territori, a la seva gent i les seves tradicions culinàries. En aquest sentit, el Baix Empordà és una de les àrees més dinàmiques en l'associació del territori i el paisatge a la seva gastronomia. Les àrees de promoció i turisme dels municipis litorals del Baix Empordà, així com el propi Consell Comarcal, han apostat en major o menor mesura, gairebé de forma mimètica, per lligar la seva oferta d'oci gastronòmic amb els productes del mar. Aquest complement a l'oferta de sol i platja – que no una substitució, com indica el professor Joan Antonio Donaire (CEM, 2012) – indica que els pobles intenten recuperar el seu passat mariner com a valor de canvi en el marc d'economies altament turistificades que malden per desestacionalitzar la seva temporada.

Al Baix Empordà, el peix té un paper preponderant, quasi protagonista, de les diferents jornades gastronòmiques que s'hi poden trobar. De fet, de les 20 campanyes de la comarca, 15 tenen com a protagonista els productes del mar.

Torroella – L'Estartit

- Jornades Gastronòmiques Tastets de mar, Clova i Sèpia. De l'1 al 30 de juny de 2018
- Jornades Gastronòmiques de la Sèpia. L'Escala. Del 01.06.18 al 30.06.18
- Jornades Gastronòmiques de "La Barca a la Taula". Del 28 d'abril al 31 de maig de 2018

Begur

- Campanya gastronòmica "Peix de roca de Begur". Del 28 d'abril al 3 de juny

Palafrugell

- Jornades Gastronòmiques "Es Niu". Del 12 d'octubre al 5 de novembre
- La Garoinada. Del 12 de gener al 25 de març

Palamós

- El Menú de la Gamba. Del 6 de maig al 16 de juliol
- Menú de l'Escamarlà. Del 27 d'octubre al 17 de desembre
- Menú de l'Olla de Peix. Del 4 de març al 24 d'abril.
- Palamós Gastronòmic. Del 1 al 31 d'octubre

Sant Feliu de Guíxols

- Campanya Gastronòmica del Peix Blau Ganxó. Del 18 de maig al 17 de juny
- Cuina del Bacallà i el Peixopalo. Del 14 de febrer al 29 de març
- Temps d'uriços. De desembre a febrer

Santa Cristina - Platja d'Aro

- Bacallà amb cullera. Del 4 al 13 de maig

Malgrat aquest calendari gastronòmic complet, manquen dades de l'impacte ni directes ni indirectes d'aquestes iniciatives gastronòmiques en el teixit econòmic del territori, i especialment en el sector pesquer. És complicat aconseguir dades fiables sobre la quantitat de menús servits dins de cada campanya. Tampoc és fàcil respondre si les espècies promocionades – aquelles que poden vendre's a les subhastes de la comarca – noten alguna variació en el preu durant les campanyes. Després d'una campanya, s'incrementa la demanda d'aquestes espècies? Quina valoració en fan els consumidors de les espècies o receptes un cop finalitzada la campanya? Cap dels TFG i TFM d'estudiants de la Universitat de Girona consultats, dedicats a aquestes campanyes gastronòmiques, avaluen, calculen o estimen l'impacte econòmic o social sobre el territori, tot assumint que no tenen *"altre objectiu primordial que el d'atraure el turisme i desestacionalitzar la temporada de la Costa Brava"*.¹

En aquest sentit, el treball abans citat sobre la restauració del Baix Empordà i la seva relació amb el peix, subratllaven que les campanyes gastronòmiques han contribuït al coneixement dels productes pesquers de l'Empordà i a la popularització del seu consum més enllà de la mateixa iniciativa. Però les opinions sobre els resultats de les campanyes pel sector de la restauració són dispars. Alguns veuen com a molt positiva la seva organització. Un sector creixent, en canvi, les critiquen argumentant que provoquen molts prejudicis a l'oferta i al recurs pesquer, tot posant d'exemple la sobreexplotació que avui pateix la garroina, garota o "uriç" arran de la popularització de les "gairoinades".

Espais enogastronòmics i culturals

L'Espai del Peix

Els espais enogastronòmics són aules de cuina i altres espais dissenyats especialment per compartir diverses activitats relacionades amb el producte, la cultura culinària i la gastronomia. En l'àmbit del peix, al Baix Empordà destaca l'Espai del Peix, ubicat a l'edifici de la Llotja de Palamós. L'Espai del Peix, té per missió contribuir a la sostenibilitat de l'activitat pesquera, al millor coneixement de l'ofici de pescador i dels productes del mar i a la promoció de la cuina i gastronomia del territori. Per assolir-ho, proposa un conjunt d'accions i activitats dirigides a posar en valor i fer pedagogia d'aquells productes pesquers poc cotitzats al mercat però amb un alt valor culinari i gastronòmic.

¹ Arxè, M. *La Campanya gastronòmica del Peix Blau Ganxó: dels seus orígens a l'actualitat* [TFG]. Girona: Universitat de Girona. Facultat de Turisme, 2010

Està compost per tres grans àmbits específics per a la divulgació i la promoció dels productes pesquers del port de Palamós, el sector pesquer, la cultura de la cuina del peix i la gastronomia marinera: un centre d'interpretació de la pesca, una aula-taller de formació, capacitat i aprenentatge; i una aula gastronòmica per a la descoberta i degustació de la cuina del peix.

Les activitats s'engloben en les visites guiades a la subhasta del peix – gràcies al mirador que se situa al centre d'interpretació –, i visites temàtiques; cursos de formació per a la capacitat socioprofessional en el món del peix, tallers de cuina per professionals i amateurs, i sessions de cuina en directe i degustació de cuina tradicional marinera. Totes les activitats es vehiculen a través del peix desembarcat al port de Palamós, amb l'ànim de promocionar i valoritzar les espècies locals. Al llarg del 2017, van passar per l'Espai del Peix 7.713 usuaris.²

Aula Gastronòmica de l'Empordà

Espai inaugurat el 2001 i ubicat al municipi de Vall-llobrega. No està relacionat específicament amb el peix o el producte pesquer però hi treballa habitualment. L'Aula Gastronòmica de l'Empordà és un *“espai de trobada que neix amb l'objectiu de descobrir, innovar i potenciar la qualitat i el reconeixement de la cuina empordanesa.”* Està enfocada a la millora en la qualitat dels serveis dels restaurants de la comarca a través de la formació continuada dels treballadors de les empreses del sector, com cuiners, caps de sala i gerents de les empreses de restauració. És també un lloc de trobada i d'intercanvi amb els productors.

Avui la gestiona l'Unió d'Empresaris d'Hostaleria de la Costa Brava Centre.

² Memòria 2017. Palamós: Fundació Promediterrània, 2018

Recerca i projectes d'innovació

Malgrat el declivi que mostren els indicadors, el sector pesquer estan essent un dels més dinàmics dins del sector primari per adequar-se a les noves circumstàncies ambientals, econòmiques i socials. Davant dels reptes plantejats, s'han pres nombroses mesures per revertir alguns dels grans mals que afecten la pesca, mitigar els possibles efectes de les amenaces i afrontar el futur amb millors perspectives.

A continuació es relacionen alguns dels projectes més innovadors, sorgits de la reflexió, la recerca i la cooperació entre institucions, organismes i entitats del territori.

Giropesca

Una de les primeres iniciatives engegades pels pescadors gironins en el camp de la comercialització fou Giropesca. A finals de 2002 pescadors de Palamós, L'Escala, Blanes, Llançà i Sant Feliu de Guíxols es van unir en una entitat per, entre altres objectius, crear una marca comercial per identificar el peix fresc de les cinc confraries i obrir les portes a la participació directa dels pescadors en els processos de comercialització del producte. Giropesca va començar a operar l'estiu del 2005, però ben aviat va topiar amb l'oposició dels peixaters majoristes que veien en la nova entitat un competidor deslleial.

Els peixaters van boicotejar la compra a les cinc llotges de Giropesca i els pescadors van haver de paralitzar els processos de comercialització. Després de moltes negociacions, Giropesca va abandonar la idea de la participació de les confraries en la comercialització del peix.

RMIP Illes Formigues

Proposta sorgida el 2007 de la Confraria de Pescadors de Palamós per crear entorn a les Illes Formigues una reserva marina d'interès pesquer que compaginés la protecció de l'entorn marí i la sostenibilitat de l'activitat pesquera. Es projectava una zona de reserva integral i una zona d'amortiment al seu voltant sobre una extensa zona de més de 4.000 hectàrees de litoral del Baix Empordà.

El projecte aviat va aixecar molta expectació entre tots els sectors econòmics i socials que utilitzen l'espai marí pròxim als illots: pescadors, submarinistes, pescadors esportius, nàutica d'esbarjo, etc.

Sospesant la rellevància de la indústria turística de la zona - que s'havia manifestat reiteradament en contra de la reserva - finalment el Ministerio va decidir excloure de la proposta la zona de reserva integral i però mantenir unes zones d'usos restringits. Dins de l'àrea de la reserva, de 3667 ha., es gestionarien les activitats mitjançant un pla d'usos. La proposta presentada va estar ben rebuda per tots els actors implicats, però la crisi i la manca de pressupost va paralitzar el projecte.

Recentment un col·lectiu de Palamós ha recollit la idea de la creació d'una zona marina protegida al mateix indret, comprès entre els Ullastres i la platja de Castell, i ha iniciat una campanya de pressió, a la manera de lobbie, per aconseguir l'objectiu. L'Associació Amics de les Illes Formigues està formada per persones i institucions de diversos àmbits relacionats amb el mar: l'ecologia i l'activisme ambiental, submarinisme, pesca, recerca i universitat, etc.

Marca de Garantia Gamba de Palamós

La gamba de Palamós és un producte de prestigi reconegut arreu del món. Per això l'Ajuntament de Palamós i la Confraria de Pescadors impulsen des de 2007 la Marca de Garantia Gamba de Palamós amb l'objectiu d'assegurar la traçabilitat del producte, augmentar la confiança del consumidor, incrementar el valor de la gamba i protegir el recurs.

Les mesures recollides al reglament de la marca de garantia asseguren la màxima qualitat del producte en termes de sabor, aroma, aspecte i frescor al llarg de tota la cadena productiva i comercial. Una empresa de certificació externa, audita el compliment de les mesures en tots aquells usuaris que volen aconseguir el segell distintiu d'empresa certificada.

A la llotja de Palamós s'examina rigorosament cada partida de gamba desembarcada abans d'atorgar-li l'etiqueta de producte certificat. Per això ha de complir uns estrictes paràmetres de qualitat i estar perfectament triada. Un cop subhastada, els agents certificats es comprometen a assegurar la traçabilitat del producte fins al consumidor final, tot complint també una sèrie de requisits tècnics.

Entre els usuaris de la Marca de Garantia Gamba de Palamós hi ha les barques d'arrossegament que pesquen el recurs, la llotja del peix, peixateries, transformadors, la restauració comercial o l'Espai del Peix. Actualment hi ha més de 60 empreses associades a la Marca de Garantia.

Fira de la Gamba de Palamós

En el marc de la promoció d'aquest producte estrella, l'Ajuntament de Palamós, la Fundació Promediterrània i la Confraria de Pescadors Palamós organitzen anualment la Fira de la Gamba de Palamós. L'esdeveniment – que es duu a terme a la llotja palamosina – té com a objectiu incentivar el coneixement d'aquest crustaci, emblema del municipi, difondre les diverses formes de cuinar o consumir la gamba i, sobretot, posar en valor la seva qualitat extraordinària, certificada mitjançant la Marca de Garantia Gamba de Palamós.

Al llarg de tota la fira els visitants poden degustar diferents propostes gastronòmiques protagonitzades per la Gamba de Palamós, elaborades pels restaurants i les tavernes participants; conèixer altres productes del territori, comprar peix a la llotja i participar en les activitats de descoberta de la pesca i la cuina del peix.

Anualment, en el marc de la fira, es concedeix el guardó d'Ambaixador de la Gamba, que reconeix el perfil professional de persones relacionades amb Palamós i amb la seva gamba. Han estat distingits fins ara els germans Roca, Nandu Jubany, Quim Casellas, Albert Sastreger i Pep Nogué.

Pescaturisme

L'activitat de la pescaturisme està concebuda com una experiència emocional, única, autèntica i amb caràcter que permet gaudir els participants d'una jornada de pesca a bord d'una embarcació d'arrossegament professional. Aquesta és una iniciativa que uneix la voluntat d'oferir noves experiències als visitants al territori amb la necessitat del col·lectiu pesquer de diversificar la seva activitat i millorar econòmicament amb els ingressos complementaris, promocionar els seus productes i apropar la pesca marítima a la ciutadania des de diferents perspectives, com ara la cultural, la gastronòmica, la tecnològica o la social.

Des que la Generalitat publicà el decret 81/2012 que regula l'activitat de pescaturisme, Palamós va iniciar el camí de col·laboració (Confraria de Pescadors, Ajuntament de Palamós, Museu de la Pesca) per poder oferir un producte de pescaturisme sòlid, estructurat i de qualitat. El Museu de la Pesca actua com a centre de pescaturisme acreditat per la Generalitat de Catalunya, informant i gestionant les reserves.

Ja s'han dut a terme quatre campanyes de pescaturisme, amb resultats diversos. Actualment hi participa una embarcació d'arrossegament, al bord de la qual els pescaturistes fan una immersió global en l'ofici de la pesca. A més a més, els participants coneixen de primera mà alguns dels projectes més ambiciosos del sector pesquer del Baix Empordà, com el pla de gestió de la Gamba de Palamós o la Marca de Garantia de la Gamba de Palamós. Tot plegat fa que la valoració dels participants de l'activitat sigui molt alta, propera al 5 sobre 5.

Palamós Peix

Projecte estratègic de desenvolupament local, liderat per l'Ajuntament de Palamós i la Confraria de Pescadors de Palamós, mitjançant el peix fresc desembarcat al port de Palamós amb la mirada centrada en una pesca i un consum responsables. A partir de sessions informatives i accions de diferent caràcter es pretén difondre entre la ciutadania els valors del peix fresc del territori, fomentar un esperit crític envers el recurs, conscienciar la població sobre el medi i fer partícips d'aquesta valorització els actors implicats en tota la cadena que duu el peix del mar al consumidor final. Així, es vol convertir Palamós en el referent del peix fresc.

La missió del projecte és unir esforços per a donar valor afegit als productes de la pesca i incrementar així la competitivitat del sector i del municipi de Palamós. Hi estan cridats a participar tots els agents implicats en el peix, des dels pescadors passant per distribuïdors i peixaters, restauradors, hotelers, administració local, associacions, comunitat educativa.

Aquest és un projecte que no només millora la valoració del producte pesquer; és també una eina per millorar la posició de Palamós en el mercat turístic global, millorar la comunicació entre pescadors, peixaters i restauradors o un mecanisme per fer arribar una visió positiva del peix i de l'ofici de pescadors a tota la comunitat educativa.

Projecte Sèpia

Iniciativa dirigida a afavorir la reproducció de les sèpies i calamars per recuperar les seves poblacions a les badies afectades pel projecte, tot fomentant la recuperació d'una pesquera tradicional. Aquest projecte vol fomentar també la creació d'un producte turístic diferenciat, de qualitat i de kilòmetre zero per aportar valor afegit a un producte obtingut amb una pesca responsable.

El projecte es basa en la recuperació i incubació d'ous de sèpia i calamar que han quedat amarrats a les seves xarxes i pedrals, en la creació de petits biòtops perquè aquestes espècies hi amarrin els ous. Tot plegat vol afavorir la recuperació de les poblacions d'aquestes espècies emblemàtiques per ajudar els pescadors artesanals a millorar les captures i els guanys. Paral·lelament, les accions de conscienciació proven d'atraure l'interès de la societat cap als esforços del sector per millorar la sostenibilitat.

INNOVACIÓ EN L'ÀMBIT DE LA CO-GESTIÓ

El Govern de la Generalitat va aprovar el juny del 2018 el Decret de governança de la pesca professional, tot creant la figura dels comitès de cogestió pesquera. Catalunya se situa en una posició capdavantera a nivell mundial en l'aplicació d'un model de gestió participativa de la pesca, gràcies a les experiències d'èxit del sonso o la gamba de Palamós.

Els comitès de cogestió impliquen la participació de representants del sector pesquer, científics, administració i societat civil, tots amb el mateix poder de decisió. En paral·lel, s'estableix un sistema innovador de gestió de l'esforç pesquer, basat en la regulació dels dies de pesca anuals i altres variables. Per la Generalitat, aquestes són unes noves bases per aconseguir un sector primari marí modern, sostenible i econòmicament viable, en el marc d'un règim de corresponsabilitat de tots els agents que hi estan implicats.

És una legislació avançada a nivell mundial i veu la llum en un moment clau en què està en discussió el futur de la pesca a la Mediterrània.

Actualment a Catalunya existeixen 6 plans de co-gestió, dos del quals afecten el litoral del Baix Empordà.

Pla de gestió de la gamba de Palamós

La gamba de Palamós és el recurs més valuós per a la indústria pesquera del Baix Empordà. D'uns anys ençà, la flota d'arrossegament que l'explota ha prèns consciència de la necessitat de gestionar-lo de forma adequada, no només per assolir la sostenibilitat de la pesquera, sinó per millorar els seus marges de rendibilitat.

Aquesta conscienciació va donar peu a l'estreta col·laboració entre pescadors i científics per a un coneixement profund de la biologia i ecologia de la gamba. Fruit de les mesures de gestió acordades pels pescadors de Palamós i gràcies a la investigació dels científics, el sector va elevar el 2013 a

l'Administració el reconeixement legal del Pla de gestió de la gamba vermella, pla que va ser per ordre ministerial al BOE.³

En la seva introducció, l'ordre ministerial motiva la necessitat de implementar el pla de gestió, atès que *"La gamba vermella suposa una pesquera bastant específica i selectiva; el que unit al valor econòmic de les descàrregues, a l'actual conjuntura i a la positiva disposició dels propis pescadors, la fa idònia per a establir sobre la mateixa unes mesures temporals de regulació especial que tendeixin a garantir la seva conservació i el seu desenvolupament sostenible en el futur, actuacions entre les quals s'inclou la implantació d'un es vedes temporals que, contribuint als fins perseguits, es realitzin en dates alternes, de manera que pugui garantir-se el necessari proveïment dels mercats."*

La regulació de la pesca de la gamba s'establia sobre 22 embarcacions amb port base a Palamós i 7 caladors de pesca situats al llarg del Canyó de la Fonera o rec de Palamós: Rostoll, Candelero, Sant Sebastià, Abissínia, Els Clots, Gamba de Llevant i La Malica. Entre les mesures proposades hi havia la reducció progressiva de la capacitat de la flota, la limitació del temps permès de pesca, la implantació de vedes temporals a tots els caladors durant 60 dies a l'any, la reducció anual del 10% en nombre de dies de pesca autoritzats o la limitació de l'accés als caladors més explotats i amb major presència d'exemplars de gamba juvenils.

Aquestes mesures anaven acompanyades d'altres projectes, com ara augmentar la selectivitat de la xarxa de pesca, reduir l'impacte sobre els fons de les portes, i major estalvi energètic.

En els primers cinc anys de vigència, el Pla va donar bons resultats perquè s'ha pescat gamba de major talla i amb una millor valoració al mercat. Així, una nova ordre ministerial publicada el 25 de maig de 2018⁴ obria una nova etapa del pla de gestió de la gamba, que recull l'ús de les portes d'arrossegament pelàgiques o la malla de 45 mil·límetres de llum – els pescadors ja usen una de 50 mm per evitar la captura de gamba petita, que continua essent aproximadament el 50% de tota la captura. Es manté la veda de 60 dies anuals i la limitació en el nombre de bols que les barques poden fer en cada calador. S'identifiquen 16 embarcacions amb base a Palamós com a incloses en el pla, en un nombre tancat que no es pot incrementar. Els motors no es poden modificar i si un armador canvia de barca, la potència no pot superar en cap cas els 500 cavalls. En el pla de gestió, d'altra banda, també es defineixen un total de set zones de pesca.

Pla de gestió del sonso

La Comissió Europea va donar llum verda el 2014 al pla de gestió del sonso, elaborat conjuntament pescadors, administracions, científics i entitats conservacionistes. Afecta 23 embarcacions a tot el litoral català, de les quals en viuen unes 60 famílies i la seva finalitat és assegurar el futur d'aquest tipus de pesca artesanal. Dues d'aquestes embarcacions tenen el port base a Palamós i una a l'Estartit.

Davant dels símptomes de col·lapse de l'espècie, el pla tracta de reduir l'esforç pesquer per preservar l'espècie i fer sostenible la seva captura. Una comissió formada per tots els agents implicats en la pesquera (pescadors, administració, científics...) fixa una captura màxima anuals de sonso. Alhora, s'estableix una veda total de 3 mesos, les embarcacions tenen limitats els dies que poden

³ Orden AAA/923/2013, de 16 de mayo, por la que se regula la pesca de gamba rosada (*Aristeus antennatus*) con arte de arrastre de fondo en determinadas zonas marítimas próximas a Palamós."

⁴ Orden APM/532/2018, de 25 de mayo, por la que se regula la pesca de gamba rosada (*Aristeus antennatus*) con arte de arrastre de fondo en determinadas zonas marítimas próximas a Palamós.

pescar i la quantitat que poden subhastar. D'aquesta manera s'ha aconseguit que el producte tingui un preu estable i competitiu, de manera que la reducció de captures hagi anat acompanyada d'un increment proporcional del preu mig, compensant la limitació.

LA PATRIMONIALITZACIÓ DEL SECTOR PESQUER

El patrimoni marítim és un valor en alça en moltes regions del món. A Catalunya, d'uns anys ençà, s'ha vist la necessitat de reflexionar sobre els escenaris de futur de la pesca marítima alhora que es protegeixen els testimonis materials i immaterials del món marítim i pesquer. La patrimonialització de la pesca, la revalorització de la cultura marinera, les seves tradicions, els seus béns mobles i immobles, les pràctiques, habilitats i experiències de la gent de mar o els seus productes és una via per, d'una banda, introduir eines i mecanismes per revitalitzar el sector pesquer a través de la cultura, i de l'altra, promocionar i posicionar els ports i les viles marineres en un marc de transformació econòmica, i especialment del turisme; és a dir, afavorir el desenvolupament del territori mitjançant la posada en valor d'un sector tradicional com és la pesca des d'una perspectiva cultural.

Palamós ha fet una aposta clara pel patrimoni marítim com a vertebrador de l'oferta turística de la vil. El mòdul d'exposició del Museu de la Pesca es va inaugurar el 2002. Prèviament s'havia creat la Càtedra d'Estudis Marítims, de la mà de la Universitat de Girona. El 2006 es va museïtzar les barques tradicionals "Gacela" i "Estrella Polar" amb l'ànim de convertir-les en museu surant; el mateix s'inaugurava Documare, el centre de documentació especialitzat en la pesca i el mar. I finalment el 2011 es va posar en servei l'Espai del Peix. Totes aquestes són iniciatives que, sota el paraigua de la Fundació Promediterrània, treballen per visibilitzar l'ofici de la pesca, difondre la seva cultura, promocionar els productes del mar i afavorir la reflexió sobre els reptes de futur de la indústria de la pesca. El Museu de la Pesca, en conjunt, vol ser una eina al servei del sector que permeti plantejar els seus problemes i defensar els seus interessos.

El Museu de la Pesca forma part, juntament amb el Museu de la Mediterrània i el Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols de la Xarxa de Museus Marítims de la Costa Catalana, amb la voluntat de col·laborar en projectes de protecció, promoció i documentació d'aquest patrimoni marítim des de diferents perspectives.

L'exemple del Museu de la Pesca ha irradiat sobre el territori i ha permès obrir nous serveis, centres i plantejar noves activitats que situen la pesca i el seu patrimoni com a elements d'identitat i de desenvolupament. Per exemple, Palafrugell va inaugurar el 2010 el centre d'interpretació a l'antic tenyidor de xarxes de Sa Perola amb l'objectiu de donar a conèixer el passat pesquer de l'entorn i el paper de les associacions.

Alhora, s'ha iniciat projectes arreu el territori d'interpretació dels elements que conformen el patrimoni marítim i pesquer de les viles marineres del Baix Empordà. Sant Feliu, Palamós, Palafrugell o Begur han instal·lat rètols i plaques per informar els visitants de la importància històrica dels elements del seu inventari de béns patrimonialitzats; elements que van més enllà de la pesca però que recorden un passat mariner on la pesca jugava un paper essencial per a la vida de la població.

Amenaces i reptes del sector pesquer del Baix Empordà

Amenaces

Entre les principals amenaces es poden destacar:

Envelliment del sector i manca de relleu generacional que enquistament de criteris d'explotació empresarials antics. No hi ha perspectives de futur ni motivacions per atraure talent que tiri endavant projectes per diversificar el sector pesquer. Tampoc hi ha hagut una incorporació clara de la dona que permetés una nova mirada de gènere a la pesca marítima.

La degradació del medi marí es tradueix en la reducció de les captures a causa de la sobreexplotació dels recursos i un empitjorament de la seva qualitat. A aquesta reducció s'hi sumen els efectes incerts encara del canvi climàtic sobre la fauna del litoral català, la proliferació de noves espècies d'aigua més calenta i la desaparició d'altres. També preocupa molt la contaminació marina de naturalesa diversa: plàstics i microplàstics, toxines que contaminen el peix (mercuri), paràsits... La proliferació de notícies negatives poden crear alarmisme entre la població i fer caure encara més els consums.

L'incompliment de la normativa, malgrat la pressió de les inspeccions, degrada la imatge del sector. A més, la pesca ha de competir amb altres pràctiques il·legals, com el furtivisme o la pesca esportiva no controlada.

La traçabilitat és una assignatura pendent per a la comercialització eficient del producte pesquer que li permeti afegir valor a tota la cadena. El pescador no té un preu mínim garantit en unes subhasta acaparades en uns pocs agents comercialitzadors. No existeix una conscienciació en els punts de venda sobre l'etiquetatge que garanteixi l'origen del producte. A més, el peix local ha de competir amb l'entrada de peix de fora en el marc d'un desconeixement força gran dels productes pesquer per part del consumidor. Cada vegada més aquest consumidor compra als lineals dels supermercats peix envasat d'arreu del món, molt barat, qualitat inferior però més ben adaptat a les seves necessitats.

Reptes

Incrementar les relacions i la interacció entre els diferents sectors econòmics locals i regionals amb la pesca i els seus productes. Es percep una escassa empatia de la societat vers la pesca, motivada principalment pel desconeixement generalitzat de l'ofici i de l'origen dels productes pesquers.

El sector va perdent pes en termes econòmics i socials. Tanquen empreses pesqueres, cau la facturació de les confraries i els professionals abandonen el sector. Manca relleu generacional i motivacions positives per atraure nous professionals a la pesca, amb major formació i un nou sentit de l'explotació dels recursos naturals. En general, però, manquen estudis i dades més profundes per conèixer aquesta realitat social i les seves implicacions en el territori.

Fins ara, els pescadors han participat poc en el procés de presa de decisions en l'elaboració de normatives, de manera que s'han pres moltes decisions polítiques sense la seva participació. L'aplicació de la co-gestió com a nou paradigma de gestió pesquera pot transformar aquest aspecte si hi ha una participació decidida dels pescadors i un impacte visible en el dia a dia del sector.

Es percep una manca de planificació estratègica conjunta del sector. En general, s'observa una manca d'unitat, una atomització en confraries sense projecte comú. Moltes decisions no es consensuen amb la resta d'organitzacions, i caldria un paper més preponderant i un lideratge clar de les federacions territorials.

El sector ha de desfer-se de la imatge pejorativa que se li ha assignat des d'alguns sectors conservacionistes. Per això han mostrat una actitud defensiva i de desconfiança envers els actors de la sostenibilitat, com ONG's i lobbies de pressió. Caldria una major i millor comunicació del sector pesquer per donar visibilitat a totes les iniciatives en la línia de la sostenibilitat, del canvi de mentalitat i de la modernització de la gestió, aspectes que tenen un impacte molt positiu en la societat.

La formació és un dels aspectes bàsics per a la millora del sector pesquer en termes generals. Amb tot, el nivell de formació professional és encara baix, i això provoca una lenta adaptació als canvis. La única escola de formació és a l'Ametlla de Mar.

La comercialització és un dels punts més febles del sector per millorar la seva rendibilitat. En general els preus a les llotges són baixos, malgrat que per a una part de la societat, el peix fresc és ja un luxe, només reservat a uns pocs. A més, es perceben canvis en els hàbits de consum de la gent jove que no inclouen peix fresc en la seva dieta – malgrat els beneficis per a la salut que demostra tenir–, o el compra amb altres formats més fàcils de consumir (congelat, filetejat, manipulat...). En general, hi ha poc coneixement del peix local per part dels consumidors i de la forma de netejar-lo i menjar-lo. Hi ha poques campanyes de difusió del peix local, i poc màrqueting per fomentar el seu consum.

El peix fresc “a granel” impedeix fer-ne una bona traçabilitat. S'observa una mala gestió de l'etiquetatge del producte que facilita el frau o la falsificació de la seva procedència.

S'observen poques iniciatives de diversificació del sector. La pescaturisme està implementada i en funcionament a ports com Palamós, però no és una aposta generalitzada del sector, ni a Palamós ni al Baix Empordà. El turisme es concep com una oportunitat però manca una aposta decidida per lligar ambdós sectors.

Conclusions

Segons l'anàlisi de les dades principals d'aquest informe, la situació del sector pesquer al Baix Empordà segueix la tònica general de la de Catalunya i de la Mediterrània, amb captures, ingressos i efectius en declivi des d'inicis de la dècada del 2000. El PIB de la pesca marítima, en comparació amb el creixement de l'economia catalana, es va reduint poc a poc, tot perdent pes realtiu en el teixit econòmic català.

Aquest declivi, però, pot no estar indicant necessàriament una situació de crisi. L'evolució històrica indica que els anys 70 i 80 del segle XX van experimentar un sobrecreixement de la flota, amb la multiplicació exponencial de la capacitat de pesca. Després de les captures i facturacions rècord de la dècada dels anys 90, es va entrar en un període de reconversió, en alguns casos intens. Moltes embarcacions han hagut de plegar, per la manca de recursos o per l'encariment dels costos d'explotació. Ara, les caigudes s'han moderat, no són tan intenses. Per això considerem que el sector pesquer, més enllà d'una crisi, viu un període d'adequació, d'adaptació a un nou context.

Amb tot, encara no és clar quin serà el punt d'estabilització, on se situaria la pista d'aterratge que marqui el llinar per mantenir captures, ingressos i ocupació. Calen més anys de perspectiva i nous estudis per verificar si aquest estret període es consolidarà o el sector tornarà a decaure amb força. Perquè cal tenir present també si existeix un límit per sota del qual les estructures del sector pesquer deixen de ser sostenibles i col·lapsen per la manca de captures i facturació suficients. La desaparició de la pesca de les aigües del Baix Empordà tindria unes perilloses derivacions socials i econòmiques, atès que si bé genera ingressos directes i llocs de treball, molts altres sectors (comercialitzadors, distribuïdors, restauradors, etc.) en depenen indirectament i participen de la cadena de valor del peix. La desaparició de la pesca del Baix Empordà suposaria un cop duríssim per a tota l'economia comarcal.

Pensem que caldrien anàlisis més aprofundides almenys en dues direccions. Unes haurien de valorar la rendibilitat de les unitats que ara treballen. És a dir, que menys barques i menys pescadors es guanyen millor la vida tot i pescar menys. Aquest aspecte seria crucial per entendre aquesta fase d'estabilització més enllà de les dades macro.

Altres estudis haurien de calcular l'economia real que genera el peix en tota la cadena de valor, des de que és capturat fins que arriba al consumidor en les seves diverses formes. Així es podria verificar quina part d'aquest "valor total" del peix es queda en el sector primari i quina es reparteix entre la resta d'agents que actuen en aquesta cadena. Els pescadors creuen que venen el peix massa barat, però el consumidor final considera que el peix és car.

Aquest estudi també posa en relleu que el canvi de mentalitat del sector en les darreres dècades ha obert una finestra d'oportunitat per a la generació de noves aliances i nous projectes innovadors, molts d'ells basats en la recerca científica de primer nivell i la reflexió acadèmica. Avui és un sector

més conscienciat en la importància de la conservació i protecció del medi marí. La co-gestió de les pesqueres de gamba o sonso, per exemple, és un model capdavanter a la Mediterrània. La Generalitat de Catalunya ha entomat i promogut aquest nou model que implica la co-responsabilitat de tots els agents. Caldrà mesurar, però, si aquests projectes són capaços de revertir la situació, o almenys estabilitzar-la en uns llindars acceptables de rendibilitat i sostenibilitat.

Amb tot, també s'han apuntat les moltes amenaces i els reptes als quals s'enfronta la pesca marítima en conjunt, i al Baix Empordà en particular. Com diem, algunes són de naturalesa global, que requereixen amplis consensos per a la seva solució. El canvi climàtic o la contaminació, per exemple, són amenaces palpables de difícil resolució en l'àmbit estrictament de la pesca. Altres, en canvi, es poden gestionar des de l'òptica local, amb decisió política i l'acompanyament i complicitat d'altres agents socials.

A més a més de l'extracció, la comercialització dels productes pesquers és un dels punts més febles del sector. Ha mancat una estratègia global com a sector, derivat de l'atomització en petites confraries. En general, el preu del peix és baix – excepte algunes espècies –, en el marc d'una demanda decreixent pels canvis d'hàbits de la població i de l'entrada massiva de peix d'importació. La feina ara és donar a conèixer tots els valors i oportunitats del peix local, el més conegut però sobretot aquell més desconegut – i també més econòmic. Les iniciatives en aquest sentit per posar en valor el “peix de poc preu” o “peixos barats”, ha d'aportar, a mitjà termini, nous beneficis al sector.

Altres reptes importants per la pesca són la major participació de la dona en el món marítim, el relleu generacional, la diversificació dels ingressos i especialment, la millora de la traçabilitat dels productes del mar per fer arribar al consumidor un peix pescat de forma sostenible, fresc i de qualitat. Potser aquestes mesures requereixen nous projectes, com l'envasat o fins i tot l'aplicació d'intel·ligència artificial per ajustar la producció a la demanda en temps real.

En un territori amb una alta estacionalitat turística, no s'ha aprofitat encara prou les oportunitats que ofereix el turisme. El negoci pesquer està poc diversificat i ha aprofitat poc fins ara les sinèrgies. Però el Baix Empordà és una zona geogràfica amb una realitat econòmica positiva i amb gran potencial, una zona turística de prestigi i amb molt bona qualitat de serveis. El suport de l'Administració en aquest punt és crucial. L'estructura sòlida del sector i la conscienciació de la situació actual donen com a resultat la necessitat d'aplicar canvis per revertir el declivi de la indústria a nivell global. La patrimonialització de la pesca marítima en el marc de ports vius i actius, o les múltiples campanyes gastronòmiques relacionades amb el peix de la Costa Brava, per exemple són un actiu de primer ordre per donar a conèixer la feina dels pescadors, com ho és també la pesca-turisme. Les oportunitats de relació amb el sector turístic, econòmic, cultural, social, patrimonial, etc., són molt grans i caldrà aprofundir-hi.

Dades

Confraria de Pescadors de Palamós

Institut d'estadística de Catalunya

Direcció General de Pesca i Afers Marítims. Generalitat de Catalunya

Bibliografia

“Entrevista a Carmelo Martínez Martínez”. L'Arjau, 2015, núm. 73, p. 40-43

Estratègia de Desenvolupament Local Participatiu (2014-2020). Palamós: GALP Costa Brava, 2016

Estratègia Marítima de Catalunya – Pla Estratègic 2018-2021. Barcelona: Direcció General de Pesca i Afers Marítims. Generalitat de Catalunya, 2018

Anuari Econòmic Comarcal 2017. Barcelona: BBVA, 2018

L'Oceanografia: recursos pesquers de la mar catalana. Barcelona : Diputació de Barcelona. Servei del Medi Ambient, 1985-1986

La pesca a Catalunya. Barcelona: Direcció General de Pesca i Afers Marítims. Escola de Capacitació Nàutico-pesquera. Generalitat de Catalunya, 2002

“La comercialització dels productes pesquers a Catalunya.” *RuralCat. Dossier Tècnic*, 2015, núm. 78.

Alegret, J.L.; Garrido, A. *Història de la Confraria de Pescadors de Palamós*. Palamós: la confraria, 2004

Alegret, J.L. *El armelladers de Palamós*. Girona: Diputació de Girona, 1984

Bas i Peired, Carles. *La pesca en España: Cataluña*. Barcelona, C.S.I.C., Instituto de Investigaciones Pesqueras| 1955

Garrido, Alfons; Alegret, Juan Lluís. “Historia del puerto pesquero de Palamós: migraciones, asociacionismo y desarrollo”. *Áreas: Revista Internacional de Ciencias Sociales*, 2008, nº 27, p. 27-40

Garrido, Alfons; Alegret, J.L.. "Aproximació a l'activitat pesquera a la regió de l'Empordà (segles XV-XVIII): adaptacions a un medi en constant transformació." *Estudis d'història agrària*, 2006, núm. 19, p. 27-47.

Garriga Ripoll, Anna. *Una política catalana per a la pesca: perquè els nostres pescadors també s'hi puguin guanyar la vida*. Palamós: Càtedra d'Estudis Marítim, 2008

Sánchez Lizaso, J.L. *La pesca a la Mediterrània*. Alacant: Universidad de Alicante, 2017

Segarra, Itziar. “Consum de peix: dades, situació actual i tendències.” *Workshop del sector del peix*. Monells (29 gener 2018).

